

www.humak.fi

Opinnäytetyö

**”Kaikki ovat tänne tervetulleita” - Sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomiointi sukupuoli-
sensitiivisessä nuorisotyössä**

Dan Muhonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

10/2018

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Dan Muhonen

Opinnäytetyön nimi: Sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomiointi sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä

Sivumäärä: 75 ja 8 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Eeva Sinisalo-Juha

Työn tilaaja(t): Poikien Talo

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millä käytännöllä sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijät huomioivat toiminnassaan sukupuoleltaan moninaiset nuoret. Sateenkaarevan nuorisotyön työntekijöiden käytäntöjä tutkittiin vertailukohtana. Tavoitteena oli myös arvioida, käyttävätkö sateenkaarevan nuorisotyön työntekijät sellaisia käytäntöjä, joita sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijät eivät. Sukupuoleltaan moninaisia nuoria ovat muun muassa sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret, mutta myös sellaiset nuoret, joiden sukupuolen ilmaisutavat ovat heidän syntymässä määritellylle sukupuolelleen epätyypillisiä.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa aineisto kerättiin haastattelemalla pääkaupunkiseudun sukupuolisensitiivisessä ja sateenkaarevassa nuorisotyössä työskenteleviä ohjaajia. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijöiltä saatiin neljä haastattelua ja sateenkaarevan nuorisotyön työntekijöiltä kolme. Haastattelut suoritettiin lokakuussa 2018 ohjaajien omissa toimintaympäristöissä. Käsitys sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeista nuorisotyössä muodostettiin aikaisempien tutkimusten pohjalta.

Opinnäytetyön tilaaja Poikien Talo tarjoaa sosiaalista nuorisotyötä sukupuolisensitiivisellä työotteella kaikille 10-28 -vuotiaille pojille, miehille ja sukupuoltaan pohtiville. Tämän työn kehittämistehtävä oli yhteenveto kaikista aineiston pohjalta tunnistetuista parhaista huomiointikäytännöistä sekä arvio niiden merkityksestä nuorisotiloilla ja -ryhmissä käyville sukupuoleltaan moninaisille nuorille. Tavoitteena oli lisätä nuorisotalon tietopohjaa hyvistä käytännöistä, jotka tulisi ottaa mahdollisuuksien mukaan käyttöön sukupuolisensitiivisen ja sateenkaarevan nuorisotyön toimipisteissä. Yhteenvetoon päätyivät ne käytännöt, joiden todettiin olevan eniten jakamisen arvoisia aineiston ja kirjallisuuden perusteella.

Aineiston pohjalta tultiin siihen johtopäätökseen, että sukupuolisensitiivisen ja sateenkaarevan nuorisotyön käytännöissä on hyvin vähän merkittäviä eroja. Tästä huolimatta eri aloilla eri käytännöt olivat työn kannalta keskeisiä, joten painotukset poikkesivat toisistaan. Sateenkaarevan nuorisotyön ohjaajien käytännöt olivat usein enemmän sidoksissa positiiviseen erityiskohteluun ja käytännön työn reunaehtoihin. Aineisto kertoi käytäntöjä enemmän sukupuolisensitiivisen nuorisotyön ja sateenkaarevan nuorisotyön järjestämisen erityiskysymyksistä.

Asiasanat: Poikien Talo, sukupuolisensitiivisyys, sukupuolisensitiivinen nuorisotyö, sukupuolivähemmistöt, moninaisuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Civic Activity and Youth Work

Author: Dan Muhonen

Title: "Everyone is welcome here" - Taking gender diverse youth into consideration in gender sensitive youth work

Number of Pages: 75 and 8 attachment pages

Supervisor(s): Eeva Sinisalo-Juha

Subscriber(s): Poikien Talo

The goal of this thesis was to investigate the practices that gender sensitive youth workers use to take gender diverse youth into account during their activities. The practices of rainbow youth workers were examined for comparison purposes. A secondary goal of the thesis was to assess whether the employees of rainbow youth work use practices that those in gender sensitive youth work do not. The definition of gender diverse youth includes, for example, young people in gender minorities, but also those young people who express their gender in atypical ways for their gender assigned at birth.

This is qualitative research where the material was gathered by interviewing youth workers in gender sensitive and rainbow youth work in the capital region. Four interviews were conducted with gender sensitive youth workers and three with rainbow youth workers. The interviews were conducted in October 2018 in the youth workers' own working environments. The understanding of the needs of gender diverse youth was formed on the basis of previous research on the topic.

The client of this thesis, Poikien Talo, provides social youth work with a gender sensitive work method to all boys, men or gender questioning youth aged 10-29. The developmental task of this thesis was a summary of the best practices identified in the material, as well as an assessment of their meaning to those gender diverse youth that attend youth centers and groups. The goal was to add to the youth field's knowledge base of good practices, that should, if possible, be put into practice in gender sensitive and rainbow youth work. Those practices that were judged most worth sharing on the basis of the material and previous literature were included in the summary.

The conclusion based on the material was that there are very few notable differences between the practices of gender sensitive and rainbow youth work. Regardless, different practices were central to different fields, so the emphases are different. The practices of rainbow youth workers were often more tied to positive discrimination and the preconditions of their work. The material spoke more of the special considerations in organising gender sensitive and rainbow youth work rather than their practices.

Keywords: gender sensitivity, gender sensitive youth work, gender minorities, diversity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2. SUKUPUOLEN MONINAISUUS JA NUORET	6
2.1 Sukupuolen moninaisuus -käsitteen moninaisuus	7
2.2 Kuka on sukupuoleltaan moninainen nuori?	9
2.3 Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeet nuorisotyössä	11
3. SUKUPUOLELTAAN MONINAINEN NUORISOTYÖ.....	16
3.1 Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö	17
3.2 Sateenkaareva nuorisotyö	19
4. TUTKIMUSPROSESSI	20
4.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	20
4.2 Menetelmänä puolistrukturoitu yksilöhaastattelu	22
4.3 Kysymyksenasettelu	24
4.4 Haastattelusuunnitelma	25
5. AINEISTON ANALYSOINTI.....	27
5.1 Aineiston kuvaus	28
5.2 Aineiston litterointi	28
5.3 Aineiston purku ja teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	30
6. TUTKIMUSTULOKSET	33
6.1 Tulokset: sukupuolisensitiivinen nuorisotyö	34
6.2 Tulokset: sateenkaareva nuorisotyö.....	47
7. TULOSKOOSTE JA TULKINTA	57
7.1 Kooste sukupuolisensitiivisen nuorisotyön huomiointikeinoista	58
7.2 Sateenkaarevan nuorisotyön huomiointikäytännöt.....	61
7.3 Yhteenveto parhaista käytännöistä	63
8. POHDINTA	67
8.1 Kaikki ovat tänne tervetulleita.....	67
8.2 Muuta mielenkiintoista	68
8.2 Tutkimuksen arviointi	70
LÄHTEET	73
LIITTEET	76

1 JOHDANTO

Sukupuolen moninaisuuden käsittely yhteiskunnassa on kokenut murroksen viimeisten muutamien vuosien aikana. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten elämistä ja oikeuksista puhutaan enemmän kuin koskaan, ja sensitiivisemmin äänenpainoin. Sukupuolienemmistön näkökulmasta voi näyttää siltä, että komediaelokuvien ja sensaatiohakuisen lehdistön tarjoamien stereotyyppien keskeltä on paljastunut yhtäkkiä joukko todellisia ihmisiä, jotka ovatkin sisaruksia, vanhempia, kavereita ja kumppaneita.

Pinnallisen median tarkkailun perusteella voisi kuvitella, että asiat olisivat muuttuneet lopullisesti parempaan. Todellisuus on se, että sukupuolivähemmistöjen näkyvyys ja heidän oikeuksiensa kunnioittaminen eivät lisäänty samaa tahtia kaikilla elämän ja yhteiskunnan osa-alueilla, ja kehitystä voi tapahtua myös huonompaan suuntaan. Tänä vuonna on uutisoitu transihmisiä tutkivien ja hoitavien poliklinikoiden uudesta linjauksesta, jonka mukaan muunsukupuolisille myönnettäviä korjaushoitoja rajoitetaan jatkossa siksi, ettei niiden tehokkuudesta ole näyttöä (mm. Juupaluoma 2018). Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisille, jotka ovat sukupuoli-identiteetiltään muuta kuin miehiä tai naisia, ei myönnetä enää hormonihoidoja tai sukupuolenkorjausleikkauksia. Sosiaalista ja perinteistä mediaa hallitsevissa Yhdysvalloissa uutisoitiin vastikään Donald Trumpin hallinnon lakivalmistelusta, joka rajaisi sukupuolen biologiseksi, syntymässä sukuelinten perusteella määriteltäväksi pysyväksi tilaksi (Benner, Green & Pear 2018). Paikalliset aktivistit pelkäävät tämän olevan ensimmäinen askel prosessissa, joka kieltää lopulta transihmisten olemassaolon kirjoittamalla heidät ulos lainsäädännöstä. Näiden tapausten lisäksi vanhat ongelmat kummittelevat yhä. Suomessa harjoitetaan edelleen intersukupuolisten lasten sukuelinkirurgiaa, vaikka sille ei olisi lääketieteellistä perustetta (mm. Tiuhonen 2017). Kansainvälisestä huomiosta ja kritiikistä huolimatta juridisen sukupuolen muuttaminen vaatii yhä sitä haluavilta hedelmättömyystodistuksen, eli todistuksen kyvyttömyydestä saada biologisia lapsia (Asiantuntijat: Suomen translaki 2017).

Tällaisessa maailmassa kasvavat suomalaiset sukupuoleltaan moninaiset nuoret vuonna 2018. Kuinka he hahmottavat oman paikkansa kulttuurissa, jonka välittämät viestit vaihtelevat kasvavan hyväksynnän ja täyden, joskus aggressiivisen torjunnan välillä? Minne he hakeutuvat, kun tarvitsevat kipeästi edellistä jälkimmäisen sijasta? Onko turva löydettävissä vain vertaisten parista, vai voidaanko heille tarjota turvallisia tiloja nuorisotyön kentältä? Tarjoavatko tilat heille turvaa jo nyt?

Tämä työ keskittyy selvittämään, millä konkreettisilla käytännöillä sukupuolisensitiivisessä ja sateenkaarevassa nuorisotyössä työskentelevät nuorisotyöntekijät huomioivat toiminnoissaan asioivat sukupuoleltaan moninaiset nuoret. Työn tukena toimii aikaisemmista tutkimuksista koostuva tietoperusta, jossa kohderyhmän nuoret itse sanoittavat tarpeensa, joita nuorisotyön tulisi huomioida. Tutkimus tehdään sukupuolisensitiiviselle nuorisotyölle, jotta sen olisi jatkossa helpompi huomioida toimintaansa osallistuva kohderyhmä. Sateenkaarevaa nuorisotyötä tutkitaan siksi, että sen palvelupaukseen kuuluu tämän kohderyhmän huomiointi.

Työn tavoitteena ei ole tehdä minkäänlaista laadunvalvontaa tai toiminnan arvottamista. Tavoitteena on saada tietoa siitä, minkälaisilla konkreettisilla toimilla voidaan parantaa erään erityistä huomiota tarvitsevan ryhmän hyvinvointia käyttämissään palveluissa. Näin voin kasvattaa alan yhteistä tietoperustaa siitä, kuinka kaikki nuorisopalveluita käyttävät nuoret voidaan huomioida heidän toivomallaan tavalla. Tämän kehittämistyön nuorisotyökenttää kehittävä tuotos on aineistoon ja kirjallisuuteen pohjautuva yhteenveto parhaista käytännöistä, arvio niiden vaikutuksista sukupuoleltaan moninaisiin nuoriin sekä pohdinta niiden toteuttamiseen liittyvistä ongelmista sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä.

2. SUKUPUOLEN MONINAISUUS JA NUORET

Tässä työssä käytetty sanasto ei ole ongelmaton. Jotta tämän kaltaista tutkimusta voidaan tehdä, käytetyt termit on määriteltävä siten, että ne ovat sekä tutkijalle että mahdollisille tutkittaville selkeitä. Tässä osiossa määritellään kaksi tutkimuksen kannalta olennaista termiä sekä kirjallisuuden valossa, että tämän työn kontekstissa. Osiossa käsitellään myös aikaisemman tutkimuskirjallisuuden tekemiä havaintoja sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeista.

2.1 Sukupuolen moninaisuus -käsitteen moninaisuus

Keskustelu sukupuolen todellisesta merkityksestä on todennäköisesti jatkunut koko ihmiskunnan historian ajan, ja se jatkuu tänäkin päivänä. On selvää, että sukupuoli on jo itsessään käsitteenä varsin moninainen. Pelkästään sukupuolen biologiseen puoleen liittyy geneettisiä, hormonaalisia ja anatomisia komponentteja. Sosiaalinen sukupuoli kuvaa sitä tapaa, jolla yksilö tekee oman sukupuolensa näkyväksi itselleen ja toisille. Se on vielä monimuotoisempi, sillä sen osa-alueet ovat muun muassa kokemuksellisia, persoonallisia, sosiaalisia, kulttuurillisia ja juridisia. Sosiaaliseen sukupuoleen liittyy kaikkien näiden alueiden lisäksi myös itseilmaisun aspekti: rooli, pukeutuminen, puhetapa, eleet, ilmeet, tyyli ja sukupuolinormien noudattaminen. (Vilkkä 2010: 17-19.)

Suomessa vastasyntyneen lapsen määritellään kuuluvan joko mies- tai naissukupuoleen kehon ulkoisten piirteiden mukaan. Tämä ulkoisiin fysiologisiin elementteihin perustuva jako johtaa juridiseen sukupuolijakoon, kun lapselle annetaan henkilötunnus. Henkilötunnuksen loppuosa määrää juridisen sukupuolen (Vilkkä 2010: 22), joka ilmenee henkilötiedoissa sukupuolimerkintänä. Lapsi tulee nimetä määritellyn sukupuolensa mukaisesti. Sukupuoli on siis valtion eikä yksilön päättämä ominaisuus, koska lapsen mielipiteestä ei olla kiinnostuneita (Lehtonen 2018: 123). Mikäli yksilö toivoo myöhemmällä iällä muutosta mihinkään näistä sukupuolitunnisteista, on hänen omalla vastuullaan hakeutua sukupuolenkorjausprosessiin.

Sanalla sukupuolen moninaisuus yritetään kuvata sukupuolen moninaista ilmenemistapaa, joka ei ole jaettavissa kahteen selkeästi vastakkaiseen, erilaiseen sukupuoleen. Sekä sukupuolivähemmistöt että sukupuolienemmistöt ovat osa sukupuolen moninaisuutta. Koska jokaisen ihmisen sukupuoli koostuu ainutlaatuisista, yksilöllisistä piirteistä, jokaisen sukupuoli on moninainen. (HlbtqiQ-sanasto 2018). Sana 'moninaisuus' on erityisen arvokas siksi, että sitä voidaan käyttää sanan 'erilaisuus' korvaamiseen sellaisissa yhteyksissä, joissa jonkin henkilön tai ihmisryhmän kutsuminen erilaiseksi olisi asiatonta ja loukkaavaa. Näin voidaan siirtyä kielellisesti erilaisuuden suvaitsemisesta moninaisuuden hyväksymiseen.

Sukupuolen moninaisuudesta on esitetty myös rajattuja tulkintoja. Erään ajatuksen mukaan sukupuolen moninaisuus on ominaisuus, jota cissukupuolisilla henkilöillä ei ole. Sana 'cissukupuolinen' on vastakohta sanalle 'transsukupuolinen' tai 'transihminen', eli se viittaa henkilöön, jonka sukupuoli-identiteetti vastaa hänen syntymässä määritettyä sukupuoltaan. (HlbtqiQ-sanasto 2018.) Esimerkiksi synnytyksessä tytöksi määritetty nainen, jolla on koko elämänsä naisidentiteetti, on todennäköisesti cissukupuolinen. Cissukupuoliset henkilöt muodostavat sukupuolienemmistön. Termit eivät ota kantaa siihen, kuinka cissukupuoliset tai transihmiset suhtautuvat sosiaalisiin ja kulttuurillisiin sukupuolinormeihin tai sukupuolten väliseen epätasa-arvoon. Ne viittaavat vain sukupuoli-identiteettiin, eli henkilön sisäiseen käsitykseen ja kokemukseen omasta sukupuolestaan. Toinen rajattu tulkinta sukupuolen moninaisuudesta on se, että sillä tarkoitetaan sukupuoli-identiteettejä olevan enemmän kuin kaksi (Karvinen 2016: 8).

Näiden rajattujen määritelmien mukaan sukupuolen moninaisuus koskisi vain tiettyjen sukupuolivähemmistöjen edustajia, eli henkilöitä, joiden sukupuoli-identiteetti ei vastaa yksiselitteisesti heidän syntymässä määritettyä binääristä, eli kahteen vaihtoehtoon jaettua sukupuoltaan. Näitä vähemmistöjä ovat esimerkiksi transsukupuoliset, transvestiitit sekä muunsukupuoliset, joihin viitataan myös kattotermillä transihmiset. Sukupuoli-identiteetteihin liittyvä sanasto on alati kehittyvää ja laajenevaa, ja esimerkiksi 'muunsukupuolinen' on verrattain tuore sana, jonka sijasta käytetään myös

sanaa 'transgender.' Molemmat sanat viittaavat henkilöihin, joiden sukupuoli-identiteetti on jotain muuta kuin mies tai nainen. Muunsukupuolinen henkilö voi olla sukupuoleton, sekä mies että nainen tai jotain niiden välissä tai ulkopuolella. Transsukupuolisen henkilön sukupuoli-identiteetti on ristiriidassa hänen syntymässä määritellyn sukupuolensa kanssa, oli se mikä tahansa. Transvestiitti on henkilö, joka kokee yleensä syntymässä määritellyn sukupuolensa omakseen, mutta tuntee tarvetta ilmaista myös toista sukupuolta pukeutumisen, laittautumisen tai muiden eläytymiskeinojen kautta. (Hlbtqiq-sanasto 2018.) Hieman oma lukunsa ovat intersukupuoliset henkilöt, joilla on mahdollisesti todettu moninainen sukupuoli jo lapsena. Intersukupuolisten fysiologiassa on jollain asteella sekä mies- että naistyypillisiä tunnusmerkkejä kromosomistruktuurin, hormonitoiminnan tai anatomian tasolla. Intersukupuolisten sukupuoli-identiteetit ovat yhtä moninaisia kuin muunkin väestön, mutta osa kokee sukupuolensa olevan nimenomaan intersukupuolinen. (Intersukupuolisuus 2018; Vilkkä 2010: 26.)

2.2 Kuka on sukupuoleltaan moninainen nuori?

Edellisessä osiossa tarkastelin sukupuolen ja sen moninaisuuden monimerkityksellistä luonnetta. Jos mieltä tutkia sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomiointia, ensin täytyy kyetä määrittelemään, keitä he ovat. Voiko nuori olla yksinään moninainen, vai onko moninaisuus kollektiivinen, yhteisöllinen ominaisuus? Vaikka sukupuolen moninaisuus voidaan nähdä kaikkien ihmisten kaikkien sukupuolten sekä niiden ilmaisun kirjona, se voidaan nähdä myös yksilön sukupuolen ominaisuutena. Sukupuoleltaan moninainen henkilö ei siis koe olevansa yksiselitteisesti sen binäärisen sukupuolen edustaja, joka hänelle on määritetty syntymässä. Hänen sukupuoli-identiteettinsä voi olla kaksinaapaisen sukupuolijärjestelmän ulkopuolella tai sisäpuolella, mutta olennaista on se, että hän on ympäristönsä kanssa eri mieltä syntymässä saamastaan sukupuolimääritteestä. Määrittelin opinnäytetyöni tutkimussuunnitelmassa sukupuoleltaan moninaisen nuoren seuraavasti:

Sukupuoleltaan moninaisella nuorella tarkoitetaan tutkimuksessa nuorta, joka

- a) määrittelee kuuluvansa johonkin sukupuolivähemmistöön,
- b) tiedetään transtaustaiseksi tai intersukupuoliseksi, tai
- c) ilmaisee sukupuoltaan näkyvästi tai kuuluvasti sellaisin tavoin, jotka katsotaan yleisesti epätyypilliseksi hänen syntymässä määritellylle sukupuolelleen.

Sukupuolivähemmistöön kuulumisella tarkoitan nuoren sanoittaneen työntekijälle olevansa sukupuolienemmistöön kuulumaton, eli mitä tahansa muuta kuin cissukupuolinen poika, mies, tyttö tai nainen. Määritelmä ei ota kantaa siihen, mihin sukupuolivähemmistöön nuori kuuluu. Vähemmistöön avoimesti kuulumista ei myöskään nähdä määritelmän olennaisimpana osana. Vähemmistöistä puhuminen voi vahvistaa mielikuvaa helposti erottuvasta ulkoryhmästä, vaikka moninaisuutta ilmenee myös vähemmistöjen sisällä (Honkasalo & Salo 2014: 143). Kohta b) ei liity nuoren sanoittamaan kokemukseen, vaan siihen, mitä työntekijä syystä tai toisesta tietää hänestä. Työntekijä voi esimerkiksi perustellusti epäillä nuorta transihmiseksi, sillä hänet ohjattiin toimintaan Transtukupisteen ryhmän kautta. Kohta c) on määritelmän osista tulkinnanvaraisin, sillä se liittyy työntekijän havaitsemiin ominaisuuksiin, joita nuori ei välttämättä sanoita lainkaan. Tiedostan, että tämä antaa työntekijän tulkinnalle paljon valtaa. Se on osittain tarkoituksenakin; hän huomioi sellaista moninaisuutta, josta on tietoinen. Jollekin nuoriso-ohjaajalle riittää epätyypillisyydeksi naisen pienoismalliharrastus, toiselle miesten vaatteisiin pukeutuminen ja ura miesvaltaisella alalla. Tärkeintä on tapa, jolla työntekijä huomioi nämä nuoret ja heidän moninaisuutensa, oli se minkä näköistä tahansa.

Koska kyse on työntekijöiden käytäntöjä kartoittavasta tutkimuksesta, määritelmä on rajattu viittaamaan sellaiseen moninaisuuteen, jonka työntekijä voi havaita nuoren käytöksen, puheen tai itseilmaisun perusteella. Käsitteen rajaaminen tällä tavoin ei ole ongelmallista. Käytän tässä työssä rajattua määritelmää tietoisena siitä, että sen ulkopuolelle jää osa todellisuudessa esiintyvistä moninaisuudesta. Tätä rajausta käytetään, jotta moninaisuus saadaan rajattua tutkittavaksi. Kuten Pertti Alasuutari (2011: 43)

asian ilmaisee, joskin tutkimusaineiston analysointiin liittyen: jokainen yksilö on tavalla tai toisella ainutkertainen, mutta elämän loputtomaan moninaisuuteen keskittyminen johtaa siihen, ettei ilmiöstä saa otetta.

Nuoria ovat tämän opinnäytetyön näkökulmasta alle 29-vuotiaat. Rajausta perustuu Nuorisolakiin (Nuorisolaki 2016/1285 § 3). Nuorille suunnatun toiminnan yläikäraja ei nouse yli 29 ikävuoden lainsäädännön vuoksi, mutta se voi olla matalampi.

2.3 Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeet nuorisotyössä

”Entä mikä tekee ihmisestä tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen? Vastaus voisi koostua esimerkiksi näistä: syrjimättömyys, demokratia, esteettömyys, positiivinen erityiskohtelu, kohtuulliset mukautukset, myönteiset asenteet, aito ja tuettu osallisuus, monimuotoisuuden kunnioittaminen, yksityisyyden kunnioittaminen sekä tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ajattelutapa.”

(Anttonen 2017: 11 [Allianssin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2015–2017; Työkirja tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta 2006].)

Erja Anttonen luettelee tämän alaluvun avaavassa lainauksessa keinoja, joilla ihmisten tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta voi edistää. Katson ajatuksen liittyvän olennaisesti tähän alalukuun, jossa käsittelen sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeita nuorisotyössä. Huomioinnin tarkoituksena on taata nuorille yhdenvertainen kohtelu palveluissa, mutta mitkä ovat huomioinnin ehdot tämän kohderyhmän suhteen? Mitä tiedämme sukupuoleltaan moninaisista nuorista nuoriso- ja vapaa-ajanpalveluiden kohderyhmänä?

Tämän tutkimuksen tietoperusta on hyvin subjektiivinen. Tällä tarkoitan sitä, että monet tutkimukset, joihin viitataan, esittelevät nuorten subjektiivisia arvioita omista tarpeistaan, joskin tutkijan rajaamina. Olen tehnyt subjektiivisen päätöksen määrittellä

nuorten tarpeet näissä tutkimuksissa esitettyjen lausuntojen perusteella. Tuen tietoperustaa muilla ammattilaisteksteillä, mutta katson nuorten omien sanojen olevan merkittävin lähde heidän omien tarpeidensa selvittämisessä. Täydennän aineistoa myös asiantuntijahaastattelulla, jonka tein opinnäytetyöprosessini aikana. Haastateltava on Poikien Talon seksuaaliväkivaltatyön vastaava ohjaaja, joka kohtaa työssään sukupuoleltaan moninaisia nuoria.

Sateenkaarinuori tai sateenkaareva nuori on yläkäsite kaikille nuorille, jotka kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin (Hlbtqiq-sanasto 2018). Kirjallisuuden pohjalta oli havaittavissa yksittäisiä, konkreettisiin käytäntöihin liittyviä tarpeita, kuten esimerkiksi sukupuolittamattomat vessatilat (Alanko 2014: 31; Kokkonen 2012: 37) ja moninaisten aikuisten läsnäolo (Taavetti 2015: 62). Erotin kuitenkin kolme selkeää päätarvetta, jotka sukupuoleltaan moninaisilla nuorilla on nuorisotyössä. Nämä tarpeet ovat saavutettavuus, turvallisuus ja nähdäksi tuleminen, ja ne jakautuvat lukemattomiin alakategorioihin ja alatarpeisiin. Palvelun ei ole välttämättä täytettävä kaikkia tarpeita, jotta nuori jatkaa toimintaan osallistumista. Osa sukupuoleltaan moninaisista nuorista saattaa esimerkiksi käyttää palvelua, jota ei pidä turvallisena, koska se on ainoa heille suunnattu palvelu. He voivat myös tinkiä palvelun saavutettavuudesta, jos ainoa heille suunnattu nuorisoryhmä on pitkän bussimatkan päässä. Pääsääntöisesti katson, että palvelun on täytettävä tarpeet järjestyksessä: ensin saavutettavuus, sitten turvallisuus, lopuksi nähdäksi tuleminen.

Tälle osiolle merkittävin lähde on vuonna 2010 koottu ”Muu, mikä – sukupuolivähemmistönuorten visio 2020” -hankkeen agenda, joka luettelee kymmenen oikeutta, jotka sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla tulee olla vuoteen 2020 mennessä. Agendaa oli kokoamassa 17 sukupuolivähemmistöön kuuluvaa 14-21 -vuotiasta nuorta hankkeen leirillä. Tämän lisäksi mukaan osallistui kaksi intersukupuolista henkilöä hankkeen ulkopuolelta, jotta heidän näkökulmansa tulisi huomioiduksi. (Muu, mikä? 2010: 2-3.) Agendaa on tulkittu tässä nuorisotyön näkökulmasta.

1. Saavutettavuus

Saavutettavuus on tarve, joka toiminnan on täytettävä, ennen kuin nuori voi osallistua ja kiinnittyä siihen. Nuorella on tarve saada asianmukaista tietoa nuorisopalveluista joko suoran markkinoinnin kautta tai luotettavien tahojen suosittelemana. Jos nuori kokee, että sukupuoleltaan moninaisia ihmisiä ei huomioida toiminnan markkinoinnissa, hän ei välttämättä hakeudu siihen. Tämä pätee etenkin sukupuolen mukaan eroteltuun toimintaan, kuten liikuntaryhmiin, joita sukupuoleltaan moninaiset nuoret usein välttelevät (Taavetti 2015: 99-100). Osa nuorista perustaa kokemuksensa palvelun saavutettavuudesta siihen, onko siellä tarjolla sukupuoleltaan moninaisille nuorille kohdennettua toimintaa tai muuta kohdennettua tukea. Jos toimija järjestää perustointiansa lisäksi esimerkiksi transihmisille tarkoitettuja ryhmiä, toiminta näyttäytyy nuorelle sekä saavutettavampana että turvallisempana (Bahmani & Honkasalo 2016: 15).

Mikäli palvelu ei suostu järjestämään kohtuullisia mukautuksia nuoren erityistarpeille, hän ei kykene kiinnittymään siihen. Kohtuullisilla mukautuksilla viitataan yhdenvertaisuuslaissa järjestelyihin, joilla edistetään vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta. (Jaakkola 2018.) Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tapauksessa kohtuullisia mukautuksia ovat esimerkiksi sukupuolittamattomat saniteettitilat, yksityiset pukuhuoneet ja vapaus käyttää valitsemaansa nimeä juridisen sijaan (Muu, mikä? 2010: 16-17). Kohtuulliset mukautukset voidaan myös nähdä positiivisena erityiskohteluna, jossa yhdenvertaisuuden toteutumiseksi tiettyä ryhmää tuetaan erityisin toimenpitein (Ilonen 2009: 22).

Palveluun ohjautumiseen liittyy tietenkin sellaisia tekijöitä, jotka eivät ole nuorisotyötä järjestävien tahojen päätettävissä. Palveluista kertovat esitteet ja julisteet voivat olla erinomaisia, mutta niiden käyttö jää vähäiseksi, jos oppilaitokset, terveydenhuolto ja psykososiaaliset palvelut kieltäytyvät laittamasta niitä esille. Saavutettavuuteen vai-

kuttavat myös yleiset palveluiden saavutettavuuteen liittyvät haasteet, kuten maantieteellinen sijainti ja tilojen fyysinen esteettömyys. Nämä eivät kuitenkaan liity pelkäämiseen sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeisiin.

2. Turvallisuus

Turvallisuus on tarve, joka toiminnan on täytettävä, ennen kuin nuori kykenee kiinnittymään siihen. Toiminnan täytyy olla nuorelle fyysisesti, henkisesti ja sosiaalisesti turvallista. Hänellä täytyy olla mahdollisuus osallistua toimintaan kohtaamatta väkivaltaa, kiusaamista tai syrjintää. ”Muu, mikä?” -agendan mukaan nuorella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, jossa hän voi elää ilman henkisen tai fyysisen väkivallan pelkoa. Hänellä on oikeus saada positiivista palautetta kokemuksellisen sukupuolensa ja sukupuoli-ilmaisunsa tueksi. Hänellä on myös oikeus positiiviseen palautteeseen muiden ominaisuuksiensa perusteella. Turvallisuuteen kuuluu myös mahdollisuus asiantuntevaan apuun ja vertaistukeen. (Muu, mikä? 2010: 6-7.) Positiivisen erityiskohTELUN aspekti vaikuttaa myös turvallisuuteen, sillä esimerkiksi sukupuolitettujen vessojen ja pukuhuoneiden käyttö voi olla nuorelle vaarallista sivullisten reaktioiden vuoksi.

Kiusaaminen, syrjintä ja kaikki väkivallan muodot ovat sukupuoleltaan moninaisille nuorille yleisiä kokemuksia. Nuorten kohtaama aggressio kohdistuu nuoren sisimpään, ”itseensä”, ja on henkilökohtaisempaa ja julmempaa (Pesonen 2018). Taavetti (2015: 99) totesi tutkimuksessaan sateenkaarinnuorten tottuvan ja ”luonnollistuvan” oman turvallisuutensa arviointiin. Hän epäilee, että sateenkaarinnuoret saattavat rajata itseään kiinnostavat vapaa-ajanviettotavat pois elämästään, koska katsovat syrjityksi tulemisen riskin olevan niissä liian suuri. Erityisesti sukupuolittuneet harrastukset, kuten urheiluharrastukset, saattavat jäädä pois tämän vuoksi. Sisäasiainministeriön tutkimuksen mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemus syrjintä on jopa kaikkiin vähemmistöryhmiin verrattuna erityisen laaja-alaista

(Kankkunen, Harinen, Nivala & Tapio 2010: 23). Tämän vuoksi turvallisen ja hyväksyvien ohjaajien merkitys korostuu vapaa-ajantoiminnassa. ”Muu, mikä?” -agendan (2010) yhdeksäs vaatimus on nuoren oikeus asialliseen ja asiantuntevaan palveluun. Tämän katsotaan koskevan viranomaisten ja terveydenhuollon edustajien lisäksi nuorisotyön ohjaajia.

3. Nähdäksi tuleminen

Nähdäksi tuleminen on tarve, joka nuorisopalvelun on täytettävä, jotta nuori jää palveluun. Tämä tarve menee turvallisuuden tarvetta syvemmälle. Siihen sisältyy toive tulla nähdyksi ja kohdatuksi juuri sellaisena, kuin siinä hetkessä on. Nuoren on koettava voivansa ilmaista todellista itseään ilman pelkoa torjutuksi tai syrjityksi tulemisesta. Hänen on koettava, että hänet nähdään ja kuullaan toiminnassa, ja että hänen itsemäärittelyään kunnioitetaan. Nuoren on kuultava olevansa toimintaan moninaisena tervetullut. Toimintaan osallistuvat cisukupuoliset nuoret eivät välttämättä sisäistä, että sukupuolen moninaisuus voi näyttää miltä tahansa (Pesonen 2018). Moninaisuus täytyy sanoittaa tervetulleeksi myös cisukupuolisten nuorten kuullen, jotta toiminnan yhteinen linjaus on selvä. Se, että asia sanoitetaan yksittäisille sukupuoleltaan moninaisille nuorille, ei riitä.

”Muu, mikä?” -agendan mukaan nuorella on oikeus sukupuolensa määrittelyyn. Tähän liittyen hänen valitsemaansa nimeä ja itsestään käyttämiä termejä tulee kunnioittaa kyseenalaistamatta. Mikäli nuori ei halua määrittellä itseään, hänen ei tule joutua tekemään niin aikuisten vaatimuksesta. Nuoren on oltava vapaa ilmaisemaan sukupuoltaan sukupuolirooleista riippumatta. (2010: 10.) Sukupuoleltaan moninaisille nuorilla on riski tulla kyseenalaistetuksi kaikissa niissä toimintaympäristöissä, joissa he liikkuvat päivittäin. Etenkään nimeä ja itsestä käytettyjä termejä ei haluta kunnioittaa (Pesonen 2018). Konkreettisin osa nähdäksi tulemisesta on kokemus siitä, että ohjaajat todella ymmärtävät sukupuolen moninaisuutta, ja siihen liittyviä erityiskysymyksiä.

Joillekin sukupuoleltaan moninaisista nuorista vapaa-ajan toiminta on ainoa mahdollisuus tulla kohdatuksi omana itsenään.

Nuorella on oikeus saada oikea-aikaista tietoa sukupuolen moninaisuudesta, kuulla samaistuttavia tarinoita sekä löytää samaistumisen kohteita ympäristöstään (Muu, mikä? 2010: 9). Tämä koskee todellisten, moninaisten tarinoiden kuulemisen lisäksi visuaalisia elementtejä, kuten sisustusta: kalusteita ja koriste-esineitä. Sukupuoleltaan moninaisen nuoren on päästävä näkemään moninaisuus ympäristössään.

On selvää, että turvallisuuden ja nähdyksi tulemisen tarpeita on vaikea toteuttaa alakäisten nuorten tyypillisimmässä toimintaympäristössä, koulussa. Koulumaailman ja sukupuolen moninaisuuden ristiriitoja pitkään tutkinut Jukka Lehtonen (2005: 73) luonnehtii koulujen sukupuolittavia käytäntöjä homososiaalisuudeksi: sukupuolet on selkeästi erotettu ja vastakkain aseteltu yhtenäisiksi ryhmiksi, joihin kuuluvilta odotetaan yhtenäistä käytöstä. Sivun tai ulkopuolelle jäämisestä seuraa rangaistus tai kontrollointi. Lehtosen tuoreemmassa artikkelissa (2015: 106) hän kirjoittaa tämän asennoitumisen toistuvan opetuksessa, oppiaineistoissa ja koulun työntekijöiden keskuudessa; ihmisen olemassaolon vaihtoehtoja on vain kaksi. Nuorten kokemuksia käsittelevä kirjallisuus vahvistaa nämä ajatukset. Sateenkaarinuorten hyvinvointia kartoittavassa tutkimuksessa todettiin, että 75 % tutkimukseen osallistuneista nuorista salasi seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteettinsä opettajalta, ja puolet toimi samoin koulun muiden oppilaiden suhteen. Kiusaamista kokevat nuoret jättävät kertomatta siitä henkilökunnalle muun muassa siksi, että joutuisivat tulemaan kaapista opettajalleen. Transnuorista 20-40 % on jättänyt menemättä kouluun kiusaamisen, syrjinnän tai muun kielteisen kohtelun vuoksi. (Alanko 2014: 27-28.) Jos koulu- maailma ei vielä ole turvallinen paikka olla sukupuoleltaan moninainen, mikä on?

3. SUKUPUOLELTAAN MONINAINEN NUORISOTYÖ

Kirjallisuuden pohjalta on mahdollista muodostaa rajaava, mutta tutkimus- ja kehittämistyön tarpeisiin käyttökelpoinen käsitys siitä, keitä sukupuoleltaan moninaiset nuoret ovat. Kirjallisuuden pohjalta on myös mahdollista muodostaa hyvinkin käyttökelpoinen käsitys sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeista sekä heidän toiveistaan niiden täyttämiseksi. Nämä kaksi käsitystä vastaavat kysymyksiin ”kuka”, ”mitä” ja ”miksi.” Tässä osiossa käsittelemme kysymystä ”missä”, jotta voidaan siirtyä kysymykseen ”miten.”

3.1 Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö

Sukupuolisensitiivisyys sekoitetaan ajoittain sukupuolineutraaliuteen, jossa sukupuolen olemassaolo tai merkitys yritetään kieltää sinänsä ymmärrettävän tasa-arvon ihanteen nimissä (mm. Eischer & Tuppurainen 2011). Sukupuolisensitiivisyyden ja sukupuolineutraaliuden välinen suhde on kuitenkin osapuulleen sama kuin tasa-arvon ja tasapäistämisen välinen suhde. Yksi pyrkii ymmärtämään taustoja ja huomioimaan niiden vaikutukset, toinen tarjoaa kaikille samaa, kieltää lähtökohtien erilaisuuden ja tätä myötä myös ihmiset, jotka tulevat erilaisista lähtökohdista.

Setlementtiliitto määrittelee sukupuolisensitiivisen työtteen pyrkimyksenä tunnistaa ja kyseenalaistaa yksilön mahdollisuuksia kaventavia sukupuolittuneita käytäntöjä sekä kannustaa yksilöä löytämään omannäköinen tapa sukupuolensa toteuttamiseen. Olennaista työttelelle on asiakkaan itsemäärittely; hänen sanoituksensa sille, kuinka ilmentää sukupuoltaan. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä tunnistetaan sukupuolen ja sukupuoliodotusten vaikuttavan nuoren kasvuun ja toimijuuteen. Työssä häntä tuetaan löytämään vaihtoehtojen joukosta omanlainen identiteetti ja olemisen tapa. (Koulutusdiasarja sukupuolisensitiivisyydestä 2015.)

Sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä suurta osaa toteutetaan setlementtiliikkeen alla. Erja Anttosen (2017: 20) tutkimuksen mukaan setlementtiliikkeen sukupuolisensitiivistä aikuis- ja nuorisotyötä tekevät määrittävät sukupuolta hyvin monen osa-alueen kautta. Sukupuoli nähtiin biologiana, sosiaalisena, kulttuurisena, geneettisenä, juridisena, suhteena, kokemuksena, aistisena, sopimuksena, ominaisuutena ja sisäisesti liikkuvana. Saman tutkimuksen vastauksissa toistuivat sukupuolen moninaisuuden hahmottaminen ja ihmisen oikeus määrittellä sukupuolensa itse. Setlementtiliiton määritelmän mukaan sukupuolen moninaisuuden tunnistaminen on osa sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä (Koulutusdiarja sukupuolisensitiivisyydestä 2015).

Tästä huolimatta eräässä toisessa tutkimuksessa on todettu, että sukupuolisensitiivisen työn suhde sukupuolen moninaisuuteen ei ole ilmeinen edes kaikille työtä tekeville. Bahmanin ja Honkasalon (2016: 30) tutkimuksen mukaan osa sukupuolisensitiivistä työtä tekevistä ajattelee sukupuolisensitiivisyyden huomioivan sukupuolen moninaisuuden, kun osan mielestä muunsukupuoliset jäävät työn ulkopuolelle. Tutkimuksessa pohdittiin, syntyikö jälkimmäinen näkemys siitä ajatuksesta, että sukupuolisensitiivisen työn päämääränä on kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän ja perinteisten sukupuoliroolien pönkittäminen. Tämä päättelyketju on mahdollinen, mikäli työntekijä näkee kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän ylläpitämisen sukupuolierityisen työn päämääränä. Näkemys ei kuitenkaan ole alalle yleinen muun tutkimusaineiston perusteella. Sukupuolisensitiivisen työn määritelmän epämääräisyys on silti johtanut siihen, että moninaisuuden huomiointi on toteutettu eri tavoin eri toimipisteissä. Osa työntekijöistä kokee tärkeäksi moninaisuuden tekemisen näkyväksi, kun osa ei tahto tehdä asiasta suurta numeroa (Bahmani & Honkasalo: 43-44). Viitatussa tutkimuksesta käy ennen pitkää ilmi, että aktiivinen sukupuolistereotyyppien purkaminen on tapa tehdä tilaa myös niille, jotka eivät koe sopivansa ahtaisiin sukupuolikategorioihin. Tutkijoiden johtopäätös on se, että niissä toimipisteissä, joissa sukupuolta pohditaan asiakkaiden kanssa kriittisellä otteella, käy muita toimipisteitä enemmän sukupuoltaan pohtivia, muunsukupuolisia ja transsukupuolisia. (ml. 37.)

Sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä tekevät pääkaupunkiseudulla Loisto settlementti, Vantaan Nicehearts ja Non Fighting Generation. Pääkaupunkiseudun kiinteitä sukupuolisensitiivisiä nuorisotiloja ovat Loisto settlementin alla toimivat Helsingin ja Espoon Tyttöjen Talot, Helsingissä toimiva Poikien Talo sekä Vantaan Niceheartsin Tyttöjen Tila. (Anttonen 2017: 14-18.)

3.2 Sateenkaareva nuorisotyö

Sateenkaareva nuorisotyö on nuorisotyön osana melko tuore alakategoria, johon viitataan myös sateenkaarierityisenä nuorisotyönä. Sateenkaarierityisyys on samanlainen termi kuin sukupuolierityisyys; erityisyys viittaa siihen, että toiminta keskittyy tietyn kohderyhmän erityiskysymyksiin. Nimensä mukaisesti sateenkaareva nuorisotyö tarjoaa tiloja tai toimintaa sateenkaarinuorille, eli nuorille, jotka kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin. Perinteisesti sateenkaarevassa nuorisotyössä on painotettu turvallisen tilan periaatteita, luottamuksellisuutta ja vertaistuellisuutta toiminnallisuuden sijaan.

Sateenkaarierityisen nuorisotyön tavoitteena on luoda itsemäärättyä kunnioittava ilmapiiri tiloilla, joilla jokainen nuori saa olla oma itsensä riippumatta seksuaalisesta suuntautumisestaan, sukupuoli-identiteetistään tai sukupuolen ilmaisusta (Sateenkaarierityiselle nuorisotyölle on tarvetta 2016). Pääkaupunkiseudulla merkittävin sateenkaarevaa nuorisotyötä järjestävä toimija on ihmisoikeusjärjestö Setan paikallisjärjestö HeSeta. HeSetan tavoitteena on edistää ihmisten tasa-arvoa heidän seksuaalisesta suuntautumisestaan, sukupuoli-identiteetistään tai sukupuolensa ilmaisusta riippumatta. Järjestön palveluihin kuuluvat sosiaali- ja nuorisotyö, koulutus- ja konsultointipalvelut sekä vaikuttamistyö. (HeSeta ry 2018.)

Vaikka sateenkaareva nuorisotyö on usein riippuvainen yksittäisistä vapaaehtoisista, pääkaupunkiseudulla sitä järjestetään kasvavissa määrin kunnallisen nuorisotyön

osana (HeSetan sateenkaarierityinen nuorisotyö kasvaa ja kehittyy 2018). Vantaan Sateenkaarevissa nuorten illoissa työskentelee kaupungin nuorisotyöntekijöitä. Espoossa sateenkaarevaa nuorisotyötä järjestetään sateenkaarinuorisotila Kirjavalla Espoon nuorisopalveluiden ja HeSetan yhteistyönä; toimintaan osallistuu yksi HeSetan yhteistyöntekijä. (Toimintaa 2018.)

4. TUTKIMUSPROSESSI

Tässä osiossa avaan tämän kehittämistyön tutkimusprosessin kulkua lähtökohdista aineistonhankintaan. Osiossa on kuvattu käytetyt tutkimusmenetelmät, alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan kohdistuneet muutokset ja aineistonkeruun suunnittelu ja toteutus.

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Alustava tutkimuskysymys syntyi erityiskasvatuksen harjoittelussa, jota suoritin Poikien Talolla lokakuusta 2017 helmikuuhun 2018. Harjoittelu oli ensimmäinen käytännön kokemukseni sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä. Palvelun merkitys kävijöille oli ilmeinen, kuten myös työotteen soveltuminen moneen korjaavaan ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Sukupuolisensitiivisyys oli läsnä käytännön työssä keskustelutapoina, aktiviteetteina ja tilojen koristeluissa. Sukupuolen kokemisen ja ilmaisun moninaisuudesta käydyt keskustelut saivat minut pohtimaan sateenkaarevan ja sukupuolisensitiivisen nuorisotyön risteymäkohtia. Tämä herätti kysymyksiä toiminnan kehittämisestä: eivätkö sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret hyötyisi tällaisesta toiminnasta? Löytävätkö he tänne? Ovatko he jo täällä? Pohdin sukupuolisensitiivisten nuorisotilojen mahdollisia eroja. Resurssit ja paikalliset nuoret vaihtelevat alueittain. Sateenkaareva nuorisotyö on keskittynyt muutamaan toimipisteeseen; ovatko sateen-

kaarinuoretkin? Otetaanko sukupuolen moninaisuus huomioon samalla tavalla huomioon kaikissa sukupuolisensitiivisen nuorisotyön toimipisteissä? Tehdäänkö sateenkaarevassa nuorisotyössä jotain sellaista, minkä soisi leviävän kaikkiin nuorisopalveluihin?

Olin perehtynyt sateenkaarinuoria käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen sukupuolisensitiivisen nuorisotyön verkkokurssin yhteydessä jo aiempänä lukuvuotena. Moniin erityisesti sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten tarpeita kartoittaviin teoksiin olin perehtynyt oman kiinnostukseni vuoksi jo paljon aikaisemmin. Koska kirjallisuutta on olemassa, ja nuorten ääni välittyy siitä, päätin olla tutkimatta nuorten näkemyksiä omassa tutkimuksessani. Rajasin työn koskemaan työntekijöitä, jotka tapaavat nämä nuoret työssään, ja niitä huomiointikeinoja, joista he itse osaavat kertoa. Sukupuolen moninaisuuden tutkimuskirjallisuus ei juurikaan käsittele työntekijöiden itse raportoimia huomiointikeinoja, vaikka joskus puhuukin samasta asiasta eri termein.

Hyväksyin tutkimussuunnitelmani Poikien Talolla 12. syyskuuta. Suunnitelma selvisi aineistonkeruuvaiheeseen asti suuremmista muutoksista, mutta tämän jälkeen tarpeellisia muutoksia tehtiin tarkennusten muodossa. Muutamat epävarmimmista valinnoista karsiutuivat pois, mikä ei ollut varsinaisesti takaisku. Tämä oli jopa toivottavaa, sillä tutkimuksen rajaaminen auttoi säilyttämään sen fokuksen. Haastateltavien toimijoiden dokumenttien analyysi jätettiin pois, koska tarkoituksena oli tutkia käytäntöjä, joita työntekijät todella käyttävät ohjaamassaan toiminnassa. Jos dokumentit vaikuttavat käytäntöön, haastateltavat pystyvät kertomaan niiden vaikutuksesta työhönsä kysyttäessä. Jos dokumenteista ei olla tietoisia, tai ne ovat jääneet pöytälaatikkoon odottamaan rahoittajalle raportointia, niiden analysoiminen ei toisi lisäarvoa tutkimukseen.

Pääasiallinen muutos suunnitelmaan koski toista tutkimuskysymystä. Alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa kysymys oli ”Soveltuvatko sateenkaarevan nuorisotyön työntekijöiden käytännöt sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomioimiseksi sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön?” Totesin kysymyksen vetävän työtä laadunarvioinnin

suuntaan, joten muotoilin kysymyksen toiseen muotoon. Lopulliset tutkimuskysymykset on esitetty alla.

1. Millä käytännöillä sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijät huomioivat sukupuoleltaan moninaiset nuoret toiminnassaan?
2. Käyttävätkö sateenkaarevan nuorisotyön työntekijät työssään sellaisia käytäntöjä sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomioimiseksi, joita sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijät eivät käytä?

Näiden muutosten lisäksi päätin poistaa tutkimuksessa käytettävästä kielestä kokonaan sanan ”esteettömyys.” Pohdin sanan käyttöä keskustellessani tilaajan kanssa, ja sen ajateltiin sekoittuvan liian helposti fyysiseen esteettömyyteen. Vaikka esteettömyydellä tarkoitetaan kasvavissa määrin myös henkistä tai sosiaalista esteettömyyttä, sillä on vakiintunut merkitys, jonka käyttäminen saattaisi ajaa työtä sivuraiteille. Tästä syystä sana ei esiinny muualla tässä työssä.

4.2 Menetelmänä puolistrukturoitu yksilöhaastattelu

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun yksilöhaastattelun. Halusin kerätä aineistoa suoraan työntekijöiltä saadakseni mahdollisimman realistisen käsityksen heidän omista kokemuksistaan. Haastattelu on oikea menetelmä silloin, kun tutkittaville halutaan antaa mahdollisuus ilmaista itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti, tilanteessa aktiivisena osapuolena. Haastattelu mahdollistaa myös vastausten selventämisen ja saatavien tietojen syventämisen esimerkiksi lisäkysymyksillä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 205.) Mahdollisuus kysyä lisäkysymyksiä on tärkeä käsiteltäessä sellaista aihetta, jonka käsitteistö on monimerkityksistä ja ajoittain vaikeasti ymmärrettävää. Esimerkiksi verkkopohjaisessa kyselyssä vastaaja on tutkijan kysymyksenasettelun armoilla.

Puolistrukturoidulle haastattelulle ei ole yhtä yleistettävää määritelmää; sen rakenteisuuden asteesta esitetään kirjallisuudessa eri mielipiteitä. Tämä tosin vaikuttaa pätevän haastatteluun menetelmänä yleensä; samasta haastattelutyypistä käytetään kirjallisuudessa eri nimiä tai määritelmiä (Hirsjärvi & Hurme 2008: 43). Kirjallisuus on kuitenkin yksimielinen siitä, että puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltavilta kysytään samat kysymykset, mutta kysymysten järjestyksellä ja tarkalla sanamuodolla ei välttämättä ole merkitystä (ml. 47). Puolistrukturoidun haastattelun edetessä tarpeettomaksi osoittautuneet kysymykset voidaan jättää pois, tai haastattelija voi esittää lisäkysymyksiä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009: 97). Puolistrukturoitu haastattelu soveltuu tutkimukseen siksi, että katsoin tarpeelliseksi kysyä haastateltavilta avointen kysymysten lisäksi kysymyksiä kirjallisuuden pohjalta tunnistettujen, konkreettisten huomiointikeinojen käytöstä toiminnassa. Molemmat kysymystyypit ovat tälle tutkimukselle olennaisia. Haastattelumenetelmä ei siis voi olla puhdas teemahaastattelu tai strukturoitu haastattelu, koska haastateltavilta on kysyttävä eri luonteisia kysymyksiä. Puolistrukturoidun haastattelun avulla vastaajilta saadaan vastaukset samoihin kysymyksiin, mutta jokainen pystyy lisäämään vastauksiinsa omia ajatuksiaan ja tulkintojaan. Näin haastattelumenetelmässä yhdistyvät strukturoidun ja teemahaastattelun parhaat puolet.

Harkitsin menetelminä myös ryhmähaastattelua, kohdeorganisaatioiden dokumenttien analysointia ja havainnointia, mutta ne karsiutuivat pois jo prosessin alkuvaiheilla. Halusin kartoittaa tutkimuksessa yksittäisten työntekijöiden käsityksiä omista ja edustamansa toimijan käytännöistä, eikä niitä olisi välttämättä saatu dokumentoitua ryhmähaastattelussa, jossa saman toimijan edustajat saattavat varoa kollegojensa läsnäoloa. Havainnointi jäi menetelmänä pois siksi, että se olisi ollut tutkimuksen mitataavalla hyvin aikaa vievä ja riskialtis prosessi. On mahdotonta havainnoida sellaisia nuoria, jotka eivät käy toiminnassa kokemansa huomioinnin puutteen vuoksi. Jotta havainnointi ja dokumenttien analysointi olisi ollut mahdollista ottaa mukaan tutkimukseen, haastateltavien määrää olisi täytynyt karsia. Määrä oli jo valmiiksi suppea sukupuolisensitiivistä tai sateenkaarevaa nuorisotyötä tekevien nuorisotilojen vähyyden vuoksi, joten tämä oli mahdoton vaihtoehto.

4.3 Kysymyksenasettelu

Kysymyksenasettelu oli prosessina monivaiheinen. Olin kirjoittanut opinnäytetyöprosessin alkuvaiheina tutkimuspäiväkirjaan asioista, joiden selvittämistä katsoin olennaisena. Kun aika tuli lopullisen kysymyspatterin kirjoittamiselle, kirjoitin nämä muistiinpanot puhtaaksi, ennen kuin siirryin käyttämään lähdekirjallisuutta. Alkuperäisistä kysymyksistä yksikään ei säilynyt muokkaamatta lopulliseen kysymyspatteriin.

Kaikki haastattelukysymyksiksi valitut kysymykset perustuvat kysymyksiin, joihin sukupuoliultaan moninainen nuori tarvitsee vastauksen ennen toimintaan osallistumista tai sen aikana. Opinnäytetyötä suunnitellessani luonnostelin itselleni apukysymyksiä, joiden pohjalta haastattelupatteria oli myöhemmin luonteva työstää: Mitä nuori pyytäisi, jos hänellä olisi mahdollisuus sanoittaa tarpeensa suoraan nuorisotyöntekijälle? Mitä nuoren tarpeita järjestetyn toiminnan on täytettävä, jotta hän kykenee osallistumaan? Lähdin liikkeelle ensimmäisestä kysymyksestä, koska nuorten sanoittamia konkreettisia käytäntöjä on kartoitettu sateenkaaritutkimuksissa. Käsittelin jälkimmäistä kysymystä laajentaakseni kysymyksenasettelua jo tunnettujen konkreettisten käytäntöjen ulkopuolelle.

Tutkiessani sukupuoliultaan moninaisia nuoria käsittelevää lähdekirjallisuutta olin huomannut, että monet nuorten raportoimista tarpeista olivat ryhmiteltävissä selkeisiin kategorioihin sen mukaan, minkälaisia tilanteissa ne ilmenivät. Palasin tähän ajatukseen kirjoittaessani kysymyspatteria, sillä huomasin ensimmäisten luonnostelemieni kysymysten jakautuneen myös löyhiin kategorioihin. Aiemmin olin jakanut nuorten tarpeet kolmeen päätarpeeseen: saavutettavuus, turvallisuus ja nähdyksi tuleminen. Nyt tein kirjoittamisen tueksi väljän neljäntoista nuorisotyöhön liittyvän tarpeen mallin. Esimerkiksi nuoren toive sukupuolineutraaleista vessatiloista kuuluu kategoriaan ”erityistarpeiden huomiointi tilassa.” Tämä tarveluokittelu muodosti myös pohjan myöhemmälle teoriaohjaavalle analyysille.

Vaikka haastattelukysymykset rakentuivat nuorten tarpeiden ympärille, lisäsin patteeriin myös hyvin strukturoituja kysymyksiä nuorisotilojen varusteista. En nähnyt syytä olla kysymättä haastateltavilta sellaisista huomiontikeinoista, jotka ovat jo tunnettuja kirjallisuuden pohjalta. Lopputuloksena oli lista kysymyksiä, jotka jaottelin seitsemän eri alaotsikon alle. Näiden otsikoiden alle jakautuvat kysymykset koskettivat pääosin tiettyä toiminnan osa-aluetta. Osa tietyn otsikon alle sijoitetuista kysymyksistä olisi toiminut myös toisen otsikon alla. Jaottelun olisi voinut tehdä muullakin tavalla, ja ajattelin lähinnä kysymysten luettavuutta kirjoittaessani otsikoita.

4.4 Haastattelusuunnitelma

Haastateltavien tahojen valitseminen ei ollut vaikeaa. Pääkaupunkiseudulla on hyvin rajallisesti sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä järjestäviä toimijoita, ja sateenkaarevaa nuorisotyötä esiintyy tätäkin vähemmän. Sukupuolisensitiivisistä toimijoista valitsin Helsingistä Poikien Talon ja Tyttöjen Talon, Espoosta paikallisen Tyttöjen Talon sekä Vantaalta Niceheartsin Tyttöjen Tilan. Sateenkaarevista toimijoista valitsin Helsingistä Transtukipisteen, Vantaalta Sateenkaarevat nuorten illat ja Espoosta nuorisotila Kirjavan. Transtukipiste on haastateltavissa poikkeus sikäli, että sen työ keskittyy sukupuoleltaan moninaisiin ihmisiin. Kauniainen jäi pois aineistosta siksi, että siellä ei ole sukupuolisensitiivistä tai sateenkaarevaa nuorisotyötä alueen nuorille tarjoavia toimijoita.

Otin yhteyttä haastateltaviin syyskuun 2018 aikana ja sovin haastattelut lokakuulle. Jäin vaille vastausta yhdestä paikasta, joten haastateltavia kertyi kaiken kaikkiaan seitsemän. Näistä ohjaajista neljä työskenteli sukupuolisensitiivisen ja kolme sateenkaarevan nuorisotyön puolella. Työn tilaajalta Poikien Talolta haastattelin kahta ohjaajaa. Tein samalla ajanjaksolla asiantuntijahaastattelun Poikien Talon seksuaaliväkivalta-työn vastaavan ohjaajan kanssa. Haastattelua on käytetty lähteenä tämän työn teoriaosuudessa.

Tein erään haastattelumenetelmään liittyvän päätöksen ennen haastattelujen aloittamista. Lisäsin kysymyspatterin alkuun alustuksen, johon kirjoitin lyhyen selityksen tekemästani tutkimuksesta ja yksityisyyden suojaan vaikuttavista seikoista. Alle kirjoitin terminologia-alustuksen, jossa selitin, mitä tarkoitin tietyillä kysymyksissä käytettävillä termeillä. Tarkoituksena oli aloittaa jokainen haastattelu esittelemällä tutkimukseni aihe ja jatkamalla keskustelulla haastateltavan tai hänen toimijansa vaatimuksista anonymiteetin ja tunnistettavuuden suhteen. Tästä siirtyisin alustukseen, jossa pyytäisin haastateltavaa esittämään oman käsityksensä käytetyistä termeistä, ja kertoisin sitten, kuinka termit ymmärretään tutkimukseni kontekstissa. Määriteltävät termit ovat sukupuolisensitiivisyys, sukupuolen moninaisuus ja sukupuoleltaan moninainen nuori. Kysyin lisäksi heidän näkemystään sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tavoitteista. Katsoin tämän käytännön olevan perusteltu, sillä yhteinen sanasto on tarpeellinen haastattelun onnistumiselle. Sateenkaarevan nuorisotyön työntekijöillä ei välttämättä ole tietoa sukupuolisensitiivisen työn periaatteista, eikä kaikilla haastateltavilla ole välttämättä käypää määritelmää sukupuolen moninaisuudelle, vaikka he olisivatkin sen kanssa päivittäin tekemisissä.

Terminologia-alustuksen lisääminen haastattelun osaksi saattoi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. On mahdollista, että ohjaajat tekivät päätelmiä asennoitumisestani aiheeseen sen perusteella, kuinka määrittelin tietyt termit. Toisaalta tiettyjä päätelmiä voi tehdä jo valitsemani aiheen perusteella, joten en pidä tätä epäilystä perusteltuna. Tämä olisi ollut merkittävämpi ongelma, jos olisin haastatellut niin sanotusti tavallisen nuorisotalojen ohjaajia, joilla ei ole ollut syytä tutustua termeihin työuransa aikana. Toinen tutkimuksen luotettavuutta mahdollisesti horjuttava tekijä oli päätökseni haastatella ohjaajaa, joka ei puhu suomea sujuvasti. Haastattelu järjestettiin englannin kielellä. Tämä aiheutti ongelman ohjaajan yksityisyyden suojan kannalta, mutta en ollut kielimuurista huolissani. Minulla on vahva englannin kielen taito, eikä kysymysten tai termien kääntäminen englanniksi aiheuttanut vaikeuksia. Sanasto oli pääasiassa suoraan käännettävissä, ilman tarvetta luovaan tulkintaan. Katson, että eri lähtökohdista aihetta lähestyvien haastattelemisen rikastaa aineistoa, eikä köyhdytä sitä.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisten tutkimusten luotettavuuden arvioinnissa käytetään hyvin erilaisia mittareita tutkimusten moninaisuuden vuoksi. Tyypillisimmät luotettavuusmittarit ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetin kriteerit täyttävä tutkimus tuottaa samat tulokset, jos tutkimus toistetaan. Validi tutkimus tutkii oikeaoppisesti sitä mitä lupaa. (Kananen 2017: 175). Reliabiliteetin ja validiteetin käyttöä laadullisten tutkimusten luotettavuuden arvioinnissa on kritisoitu siksi, että ne on johdettu määrällisen tutkimuksen perinteestä ja perustuvat ajatukseen yhdestä konkreettisesta todellisuudesta, josta pyritään tavoittelemaan tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2009: 134-136). Laadullisen tutkimuksen piirissä pyritään kuitenkin usein kartoittamaan ihmisten ajatuksia objektiivisen totuuden sijaan, kuten tässäkin tutkimuksessa on tehty.

Haastatteluissa käyttämäni kysymyspatteri parantaa tutkimukseni reliabiliteettia, sillä kysymysten melko strukturoidun luonteen vuoksi toinenkin haastattelija pystyisi saamaan samat vastaukset samoilta henkilöiltä. Tämä ei olisi mahdollista esimerkiksi teemahaastattelua käytettäessä, sillä se on riippuvaisempi haastattelijan tavasta johdella keskustelua. Pysin takaamaan aineiston validiteetin haastatteleamalla ihmisiä, joiden kokemus perustuu käytäntöön teorian sijasta. Heillä kaikilla on kokemusta siitä ilmiöstä, mistä heitä haastatellaan. Nuorten haastattelujen jättäminen tutkimuksen ulkopuolelle voi silti rajoittaa tulosten luotettavuutta. Perustan käsitykseni nuorten tarpeista pelkkään tutkimuskirjallisuuteen sen sijaan, että hankkisin sitä itse esimerkiksi lisähaastatteluilla. En näe tämän laskevan tulosten luotettavuutta, koska kirjallisuudesta nostetut tarpeet ovat lähtöisin nuorten omista kokemuksista.

5. AINEISTON ANALYSOINTI

Tässä osiossa käsitellään aineiston kuvaamiseen ja analysointiin liittyviä seikkoja. Eri-tyistä huomiota kiinnitän teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin ja etenkin ohjaavaan teoriaan, josta muodostui tutkimusprosessin aikana työn selkäranka.

5.1 Aineiston kuvaus

Tutkimuksen laadullinen aineisto muodostuu seitsemästä puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastattelut toteutettiin poikkeuksetta kentällä kunkin haastateltavan omassa työympäristössä lokakuussa 2018. Vain yksi haastattelu toteutettiin sellaisessa ympäristössä, jossa minulla ei ollut mahdollisuutta havainnoida tiloja, joissa nuorille järjestettiin toimintaa. Havainnointi ei kuitenkaan kuulu käyttämiini tutkimusmenetelmiin, joten en käsittele havaintojani tekstissä.

Korjasin kysymyksenasettelua haastattelujen välissä. Lisäsin kysymyspatteriin sellaisia tarkentavia kysymyksiä, jotka huomasin esittäväni jokaisessa haastattelussa. Osa ensimmäisten haastattelujen haastateltavista esitti oma-aloitteisesti huomioita sellaisista asioista, joista en ollut kysynyt; nämä huomiot johtivat uusiin tarkentaviin kysymyksiin, jotka löysivät myös tiensä kysymyspatteriin. Näin pyrin takaamaan sen, että aineistoon kertyisi enemmän vertailukelpoisia vastauksia. Tämä ei olisi ollut mahdollista, mikäli olisin unohtanut kysyä tarkentavan kysymyksen myöhemmissä haastatteluissa. Ainoa muutos, joka vaati lisätyötä, oli kysymys nuorten käyttämistä julkisista nuorisopalveluista, kysymys 2.5. Eräs haastateltava otti itse asian puheeksi, ja katsoin sen ainakin pohdinnan kannalta siinä määrin mielenkiintoiseksi, että kysyin asiasta kaikissa seuraavissa haastatteluissa. Olin jo puolivälissä aineiston hankintaa kysymyksen lisäämisen aikaan, joten lähetin uuden kysymyksen edellisille haastatelluille sähköpostitse ja pyysin heitä vastaamaan siihen kirjallisesti. Kaksi kolmesta haastateltavasta vastasi. En katso tämän vaikuttaneen merkittävästi tutkimuksen luotettavuuteen. Kirjallisia vastauksia käsitellään analyysissä samalla tavalla kuin haastatteluaineistoa.

5.2 Aineiston litterointi

Ennen aineiston analysointia haastattelunauhoitteet tuli siirtää tekstimuotoon. Koska aineiston kerääminen sijoittui usean viikon ajalle, litteroin haastatteluja sitä mukaa, kun sain niitä nauhoitettua. Muutin suunnitelmiani litterointitavan suhteen saatuani

ensimmäisen tekstin valmiiksi. Litteroin koemielessä lyhyimmän haastattelun lähes sanatarkasti tekstinkäsittelyohjelmalla siten, että jokaisen puheenvuoron alkuhaparointi, puhekielisyydet sekä miettimiseen viittaavat äännähdykset säilyivät. Seuraavaksi litteroin saman nauhoitteen käsin rajoitetulla menetelmällä, jolla muunsin tekstiksi vain vastauksen esittämäni kysymykseen ja mahdolliset kysymykseen liittyvät sivukommentit. Tämä menetelmä soveltui käyttööni paljon paremmin. Tällaista litterointimenetelmää, jossa vain ydinsisältö kirjataan ylös, kutsutaan propositiotason litteroinniksi (Kananen 2017: 135).

Osa haastateltavista halusi tehdä lisäyksiä tai tarkennuksia aiemmin antamiinsa vastauksiin myöhemmin haastattelussa. Tämä aiheutti litterointivaiheessa vaikeuksia, sillä käsittelin aineiston kysymyksittäin. Osa lisäyksistä päätyi siis eri puolelle litterointia, kuin alkuperäinen vastaus. Näissä tilanteissa alleviivasin tai muuten huomioin lisäyksen, jotta osasin yhdistää sen oikeaan asiayhteyteensä seuraavassa työvaiheessa. Litteroinnin lopputulos oli suuri määrä vastauksia, joista jokainen alkoi kysymyksen tunnisteella ja aikaleimalla, joka merkkasi vastauksen paikan kussakin nauhoitteessa. Koska tekstien vertailu olisi ollut hidasta tässä muodossa, siirsin aineiston Excel-taulukkoon. Merkkasin ylimmälle riville kunkin haastateltavan omaan sarakkeeseensa, ja kirjoitin kysymysten tunnisteet ensimmäiseen sarakkeeseen allekkain. Tämä muodosti yksinkertaisen kaavion, johon pystyi syöttämään jokaisen vastauksen oikealle kohdalle. Koska haastateltavat olivat rivillä vierekkäin, pystyin tarkastelemaan kaikkien vastauksia samaan kysymykseen yhdellä silmäyksellä.

Haastattelukysymyksiä kirjoittaessa olin jakanut ne kahdeksan alaotsikon alle: terminologia-alustus, johdanto, tilat ja toiminnot, nuoren ja työntekijän välinen keskustelukulttuuri, nuorisotoiminnan keskustelukulttuuri, viestintä ja markkinointi, toiminnan kehittäminen ja lopetus. Näistä terminologiaosio ei kuulu analyysiin tai tuloksiin. Katsoin otsikoinnin helpottavan luettavuutta; en kertonut otsikoita haastateltaville. Otsikot olivat hyvin laajoja yläkategorioita, eivätkä ne ottaneet huomioon kaikkia kysymysten käsittelemiä aiheita. Lisäksi osa kysymyksistä käsitteli useampaa aihetta.

5.3 Aineiston purku ja teoriaohjaava sisällönanalyysi

Näkökulman, jonka pohjalta lähdin tekemään analyysiä, voi tiivistää seuraavasti. Saateenkaarinuoria tutkivassa tutkimuskirjallisuudessa sukupuoleltaan moninaiset nuoret ilmaisevat nuorisotyöhön liittyviä tarpeitaan omin sanoin. Tutkijalla on tähän perustuen todenmukainen käsitys siitä, minkälaisia tarpeita näillä nuorilla on. Nämä nuorten eri tavoin sanoittamat tarpeet voidaan tiivistää kolmeen päätarpeeseen: säävutettavuus, turvallisuus ja nähdäksi tuleminen. Näistä päätarpeista voidaan johtaa neljätoista eri alatarvetta. Aineiston pohjalta on selvitettävä, kuinka näitä eri tarpeita huomioidaan.

Koodaus on tapa jäsentellä aineisto siten, että sieltä nousevat esiin tutkimuksen aiheita käsittelevät seikat. Koodi voi olla esimerkiksi luku- tai aakkossarja tai väri. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 80) Koodasin litteroidun aineiston merkkamalla jokaisen havaitsemani huomointitavan. Teemoittelin koodatun aineiston olemassa olevien teemojen, eli nuorten tarpeiden avulla. Teemoittelu on aineiston purkamista ja luokittelua aihepiireittäin, ja koodausta voidaan käyttää siinä apuna (ml. 105). Kävin koodatun aineiston läpi jokaisen tarpeen näkökulmasta ja merkkasin erilliseen Excel-taulukkaan, mihin tarpeeseen kukin huomointikeino vastasi. Analysoidessa kävi selväksi, että neljätoista tarvetta oli liikaa, ja että ne olivat yhdisteltävissä pienemmiksi tarveluokiksi. Huomasin tämän siitä, että samat huomointikeinot vastasivat

useampaan eri tarpeeseen. Oheiseen taulukkoon on merkattu lopulliset yhdeksän tarvetta.

Taulukko 1

Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeet nuorisotoiminnassa		
Nuoren samaistuminen tilan visuaalisiin elementteihin	Toimintaan ohjautuminen, kiinnittyminen ja siitä poistuminen	Ohjaajien ymmärrys nuoren erityistarpeista
Kohtuulliset mukautukset	Nuoren kuuleminen toimintaa koskevissa asioissa	Turvallisten aikuisten läsnäolo
Moninaisuuden sanoittaminen tervetulleeksi toiminnassa	Turvallinen tulevaisuus nuorisotoiminnassa	Kohdennetut tukitoimet tai toimintamuodot

Käytin tutkimusaineiston analysointimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teoriaohjaava sisällönanalyysi on laadullinen menetelmä, jolla aineiston sisältöä analysoidaan aineistolähtöiselle sisällönanalyysille tyypillisin keinoin, mutta teoreettisiin käsitteisiin liitettyinä. Teoriaohjautuvaa sisällönanalyysiä ei tule sekoittaa teorialähtöiseen analyysiin. Näiden kahden lähestymistavan keskeisin ero on tutkijan asennoituminen aineiston ja teorian väliseen suhteeseen: teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistosta poimitaan tiettyyn teoriaan sopivat asiat, kun taas teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineisto sovitetaan sopivaan teoriaan analyysin edetessä. Vaikka sekä teoriaohjaavassa, että aineiskotolähtöisessä analyysissä aineistoa käsitellään aluksi sen omilla ehdoilla, lopputulokset ovat erilaiset. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet nousevat aineistosta, mutta teoriaohjaavassa ne perustuvat valmiiseen tietoon ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi 2009: 117.) Tämän tutkimuksen tapauksessa aineistosta nousevat käsitteet ovat huomointitapoja, ja ne sovitetaan teoriaan nuorten yhdeksästä

arpeesta. Oheinen Tuomen ja Sarajärven (2009: 118) taulukon pohjalta mukailtu taulukko näyttää esimerkin siitä, kuinka käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä aineiston analysointiin.

Taulukko 2

Teoriaohjaava sisällönanalyysi	
	Ohjaaja, sukupuolisensitiivinen nuorisotyö
Haastattelijan kysymys	”Onks täällä tilalla yksilötyön mahdollisuutta, et voiks työntekijöitä tavata kahen kesken?”
Alkuperäinen ilmaus (vastaus)	”Joo voi [tavata kahden kesken]. Ihan oikeestaan missä vaan asioissa, ei olla rajattu kyllä ollenkaan, että mitkä asiat. Sitte katotaan et jos se on semmosessa asiassa missä voidaan auttaa ja katotaan et pystytäänkö sitte tukemaan, että tarvii jonkin toisen tapasen toiminnon tai avun piiriin...”
Pelkistetty ilmaus	<ul style="list-style-type: none"> • Kahdenkeskiset tapaamiset ohjaajan kanssa mahdollisia <ul style="list-style-type: none"> • Tapaamiset voi järjestää mistä tahansa syystä • Jos ei voida auttaa, tuetaan toisen toiminnon tai avun piiriin
Alaluokka (huomiointitavat)	<ul style="list-style-type: none"> • Yksilötyön mahdollisuus ohjaajan kanssa missä tahansa asiassa <ul style="list-style-type: none"> • Nuoren ohjaaminen muihin tarvitsemiinsa palveluihin • Nuoren tukeminen muihin palveluihin ohjautumisen aikana
Yläluokka (tarve)	<ul style="list-style-type: none"> • Mukautukset nuoren erityistarpeille tilassa ja toiminnoissa <ul style="list-style-type: none"> • Kohdenneet tukitoimet tai toimintamuodot
Yhdistävä	Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeiden huomiointi nuorisotyössä

Teoriaohjaava analyysi on yksi tapa selvittää aineistolähtöisen analyysin ongelma. Puhdasta aineistolähtöistä analyysiä on vaikeaa tehdä, koska tutkijan ennakko-oletukset ja asenteet vaikuttavat aina käytettyihin käsitteisiin, tutkimusmenetelmien valintaan sekä käyttötapaan ja täten tutkimustuloksiin. Teoriaohjaavalla analyysillä on kytkeä teoriaan, joka toimii apuna aineiston analyysin edetessä. Aikaisemman tiedon

vaikutus analyysiin tunnistetaan mutta tietoa käytetään uusien ajatusurien avaamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 96-97.)

6. TUTKIMUSTULOKSET

Aiemmissä luvuissa on selitetty, millä perusteilla valitsin haastattelukysymykset ja millä menetelmillä analysoin niillä kerättyä aineistoa. Avasin myös kirjallisuuden pohjalta tunnistettujen tarpeiden vaikutuksen kysymyksenasetteluun ja aineiston analyysiin. Tunnistin kirjallisuuden pohjalta aluksi neljätoista sukupuoleltaan moninaisen nuoren tarvetta nuorisotyössä. Analyysin aikana yhdistelin samanlaiset tarpeet suuremmiksi luokiksi, kunnes niiden määrä kutistui nykyiseen yhdeksään. Olen esittänyt tulokset tässä osiossa siten, että kunkin tarpeen huomiointi on oma tulokategoriansa.

Vaikka tulokset onkin esitelty nuorten tarpeiden huomioimisen ja huomiointikeinojen näkökulmasta, en nimeä huomiointikeinoja tässä osiossa. Sen sijaan keskityn esittelemään haastateltavien vastauksia mahdollisimman tarkkaan alkuperäisten sanamuotojen mukaisesti. Yhteenveto ja johtopäätökset haastateltavien mainitsemista huomiointikeinoista löytyvät johtopäätösosiesta.

Asetin jo suunnitteluvaiheessa tutkimukselle tiettyjä tietosuojavaatimuksia. Kun tietosuojavaatimukset yhdistetään tutkimuskysymysten vaatimukseen, tulosten esitystapa rajautuu merkittävästi. Aineistoa esiteltäessä ohjaajiin ei viitata omalla nimellään, toimijan nimellä tai ohjaajaa tarkemmalla tittelillä. He ovat sukupuolisensitiivisen tai saateenkaarevan nuorisotyön ohjaajia. Vaikka ohjaajiin viitataan ajoittain tekstissä järjestyssanoilla, heidän järjestyksensä ei ole sama koko aineiston halki. Vastaajia ei ole siis numeroitu.

6.1 Tulokset: sukupuolisensitiivinen nuorisotyö

1. Nuoren samaistuminen tilan visuaalisiin elementteihin

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten tiloihin samaistumisen tarpeen kautta. Samaistuminen tarkoittaa nuoren tarvetta nähdä tilassa oma moninaisuutensa. Esitetyt vastaukset liittyvät lähinnä niihin kysymyksiin, joilla kartoitettiin nuorisotilojen tila- ja varustetasoa sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Tarkastelun kohteena olivat esimerkiksi kuvat, esitteet ja kirjallisuus sekä niiden sijainti tiloissa.

Ohjaajat ymmärsivät yhdenvertaisuuteen ja moninaisuuteen liittyvän kirjallisuuden eri tavoin. Tiloilta löytyy muun muassa feminististä kirjallisuutta, sateenkaarijulkaisuja ja kaunokirjallisuutta, jossa esiintyy moninaisuuden teemoja. Esitteitä sateenkaareviin nuorisopalveluihin löytyy kaikilta tiloilta, kuten myös Syrjinnästä vapaa tilakylttejä sekä sateenkaarilippuja jossain muodossa.

Vaikka toimijoiden väliset erot ovat tässä kategoriassa kaiken kaikkiaan vähäisiä, jokaisella tiloista on ainakin yksi erityispiirre, jota ei esiinny muilla tiloilla. Ensimmäisellä se on kävijöiden itse tekemät syrjinnän vastaiset kyltit. Toisella on tiloissaan valokuvakokoelma julkisuuden henkilöistä, jotka ilmentävät sukupuoltaan eri tavoin. Heidän tilojensa vessojen ovet on myös maalattu moninaisuusteemaisiksi nuorten johdolla. Kolmannella erityispiirre on moninaisuusesitteiden sijoittaminen myös vessoihin.

Toinen aineistoa jakava seikka on sateenkaariterminologiaa esittelevien materiaalien olemassaolo, jota on tarjolla hyvin eri muodoissa. Erään toimijan tiloilta on varattu kokonainen ”sateenkaariseinä” sateenkaarikuvastolle ja -sanastolle. Yksi ohjaajista arvelee, että moninaisuustermistöä avaavaa materiaalia on esitteiden joukossa; hän osasi

kertoa myöhemmin haastattelussa, että tällainen esite on johtanut keskusteluihin nuorten kanssa, kun he ovat löytäneet itseään kuvaavia termejä.

Kaikkien haastateltavien mukaan esitteille on varattu oma sijainti tiloilta, ja se on poikkeuksetta isoimmassa huoneessa. Yhdellä tiloista niitä on myös vessoissa. Muuten materiaalit jakautuvat eri puolille tiloja. Eräs ohjaaja huomautti, että tilojen jatkuvan uudelleen sisustamisen vuoksi kaikkia visuaalisia elementtejä ei esiinny kaikissa tiloissa samaan aikaan.

2. Mukautukset nuoren erityistarpeille tilassa ja toiminnoissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten tarvitsemien positiivisen erityiskohtelun muotojen kautta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin sekä kaikille nuorille, että erityisesti sukupuoleltaan moninaisille nuorille mahdollisia erityisjärjestelyjä. Tarkastelun kohteena olivat tiloja ja osallistumista koskevat kohtuulliset mukautukset, jotka helpottavat nuorten osallistumista toimintaan.

Tilojen vessoja ei sukupuoliteta yhdelläkään tilalla. Kaikkien vastaajien mukaan tämä ilmenee sukupuolilyltyien puuttumisena. Yksi ohjaaja huomautti, että tilan vessoista löytyy kuitenkin kuukautissuojia, mitä voi pitää sukupuolittavana. Vessat toimivat tilojen pääasiallisina pukuhuoneina, sillä erillisiä pukeutumiseen tai laittautumiseen varattua huonetta ei ole yhdelläkään tilalla. Ohjaajista kolme mainitsi tiloissaan olevan sellaisia erillisiä huoneita, jotka sopivat tähän tarkoitukseen.

Jokaiseen toimintaan on mahdollista osallistua valitsemallaan nimellä tai nimettömänä. Nuoresta käytetään sitä nimeä, jolla hän esittäytyy, jos esittäytyy. Osallistujalistoihin merkittävän nimen he myös päättävät itse. Juridisesti paikkansa pitäviä henkilötietoja ei kysytä kuin yhdessä toimipisteessä, jossa se on vaatimus pop-in seksitauti-

testausta varten: testit käsitellään palvelussa, joka vaatii potilaan henkilötiedot. Yhdessäkään toiminnassa ei tiedoteta näiden mukautusten mahdollisuudesta yleisesti, vaan odotetaan nuoren ilmaisevan kiinnostusta mukautuksiin.

3. Kohdennetut tukitoimet tai toimintamuodot

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten kohdennetun tuen tarpeen kautta. Kohdennettua tukea ovat esimerkiksi ryhmät ja yksilötyön mahdollisuus niille, joille ryhmässä käyminen ei sovi. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla korotettiin toimijan tarjoamaa toimintaa, mukautuksia ja markkinointia.

Toimijat eroavat siinä, minkälaista kohdennettua tukea ne tarjoavat sukupuoleltaan moninaisille nuorille. Ensimmäisellä tilalla on järjestetty aiemmin ryhmiä tietyn sukupuolivähemmistön edustajille, mutta sellaista ei ollut käynnissä haastatteluhetkellä. Toisella tilalla järjestetään erillisiä sateenkaarinuorten ryhmiä, jos niille on kysyntää; haastatteluhetkellä sellaista oltiin suunnittelemassa. Kolmas toimija ei tarjoa erityistä toimintaa sukupuoleltaan moninaisille nuorille, mutta tekee yhteistyötä lähellä sijaitsevan sateenkaarevan nuorisotyön yksikön kanssa. Tähän yksikköön tehdään vierailukäyntejä nuorten kanssa.

Yksilötyöhön hakeutuminen on mahdollista jokaisen tilan nuorille, eikä syytä siihen hakeutumiselle ole rajattu yhdessäkään. Eräs ohjaajista tosin huomautti, että tilan ohjaajien täytyy miettiä, voivatko he auttaa kaikissa asioissa, vai tulisiko nuori ohjata johonkin muuhun palveluun. Sähköposti, nuoren aloite ja ohjaajan ilmaisema huoli ovat tyypillisimmät tavat hakeutua yksilötyöhön. Eräällä tiloista yhteydenottoja tulee myös Whatsappin ja Instagramin kautta. Yksi toiminnoista on luonteeltaan sellaista, että yksilötyö on sen olennainen osa; jokainen tilan nuori on käynyt ainakin yhdellä yksilökäynnillä aloittaessaan toiminnassa. Kohdennetumman tuen tarpeesta nuori kertoo yleensä sähköpostitse tai toiminnan aikana. Ohjaajat saa kiinni myös tekstiviestillä tai soittamalla.

4. Toimintaan ohjautuminen, kiinnittyminen ja siitä poistuminen

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten toimintaan ohjautumisen ja kiinnittymisen näkökulmasta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin toiminnan markkinointia, toimintaan osallistuvien nuorten aktiivisuutta nuorisopalveluissa sekä sukupuoltaan korjaavan nuoren mahdollisuutta jatkaa sukupuolierityisessä toiminnassa.

Kaikki ohjaajat osaavat luetella ainakin puolen tusinaa kanavaa, joiden kautta nuoret ohjautuvat heidän toimintaansa. Vastaukset alkoivat niin sanottujen formaalien ohjauskanavien, kuten oppilaitosten, terveydenhuollon ja sosiaalityön luettelulla. Ohjaajista yksi korosti kouluysteistyön olevan toiminnan tärkeä kehittämiskohde. Kavereiden kautta ohjautuminen on myös hyvin yleistä - sanaa ”puskaradio” käytti useampi vastaaja. Vain yksi vastaaja mainitsi sosiaalisen median ohjautumiskanavana. Muita vain kerran mainittuja ohjautumiskanavia ovat muut nuorisopalvelut, saman toimijan harrasteryhmät sekä lastensuojelu. Eräs tila on koko aineistossa poikkeus, koska siellä ei järjestetä avointen ovien toimintaa. Kaikki uudet kävijät tavataan henkilökohtaisesti yksilökäynnillä, ennen kuin he aloittavat toiminnassa käymisen.

Kahden tilan toimintaa markkinoidaan kohdennetusti maahanmuuttaja- ja pakolais- taustaisille nuorille. Toisen tilan ohjaaja mainitsi myös suomea toisena kielenään puhuvat sekä valmentavilla luokilla opiskelevat nuoret ryhmiksi, jolle kohdennetaan markkinointia.

Yksikään haastateltava ei uskonut toimintansa nuorten käyvän kunnallisilla nuorisotaloilla. Yksi totesi, että hänen tilansa nuoret kokevat nuorisotalot turvattomiksi, eivätkä muutenkaan juuri käy muissa nuorisopalveluissa. Tämän tilan nuoret kokevat

sukupuolierityisen toiminnan vapaampana ja turvallisempana. Toinen arvioi, että hänen toimintansa nuoret eivät löydä nuorisotaloilta, sillä niiden kohderyhmä on eri. Kolmas sanoi, että nuorisotalot eivät ole tulleet puheeksi, mutta hän tiesi nuorten käyttävän muita kolmannen sektorin palveluita ja ohjaa nuoria niihin. Palveluohjausta hän tekee silloin, kun nuori ei käy missään muussa toiminnassa, tai kun nuori on ikääntymässä ulos toiminnan kohderyhmästä. Yhdeltä ohjaajalta ei saatu vastausta kysymykseen.

Ohjaajat kantoivat huolta tiettyjen ryhmien tavoittamisesta. Kaksi haastateltavaa mainitsi tietyt ikäryhmät – yhden ohjaajan toiminnassa on pulaa 14-17 -vuotiaista, toisen toiminnassa vanhemmista nuorista. Suomenkielentaidottomia ja romanitaustaisia nuoria on vaikea saada mukaan toimintaan eräällä toisella tilalla. Haastateltavista kolme mainitsi sukupuolen moninaisuuden jollain tavalla vastauksessaan. Yksi ohjaajista sanoi, että seksuaalivähemmistöt ja sukupuolen moninaisuus eivät näy heidän tilallaan kovin hyvin, vaikka joitakin vähemmistötaustaisia nuoria onkin mukana toiminnassa. Nimettyjä vaikeasti tavoitettavia ryhmiä olivat transtytöt ja muunsukupuoliset nuoret. Muunsukupuoliset nuoret maininnut haastateltava huomautti, että sukupuolierityistä toimintaa on vaikea markkinoida heille siten, että he kokisivat olevansa toimintaan tervetulleita. Hän kertoi suositteluvansa ohjaamaansa toimintaa muunsukupuolisille nuorille, kun tapaa heitä muissa toiminnoissa.

Ohjaajien mielestä nuoren suunnittelema tai aloittama sukupuolenkorjausprosessi ei vaikuta siihen, voiko hän jatkaa toimintaan osallistumista. Nuori voi osallistua toimintaan niin kauan, kun kokee sen itselleen turvallisiksi, vaikka toiminta olisikin sukupuolierityistä.

5. Nuoren kuuleminen toimintaa koskevissa asioissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten äänen kuulemisen näkökulmasta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin sekä suoran että epäsuoran kävijäpalautteen keräämistä.

Kysyttäessä palautteenkeruusta kaikki ohjaajat toivat tavalla tai toisella esille nuorten äänen merkityksen omassa toiminnassaan. Nuoria osallistetaan toiminnan kehittämässä jollain keinolla kaikilla tiloilla. Yhdellä tiloista palautteenkeruussa korostuu epäsuoran palautteen kerääminen ja trendien tunnistaminen. Tilalla järjestetään tiettyyn teemaan liittyvää toimintaa, jos se nousee säännöllisesti esille nuorten puheessa. Toiminnassa saatu palaute on lähinnä suullista, ja se jaetaan koko ryhmän tietoon. Toinen tila kerää paljon kirjallista palautetta sekä avoimesta toiminnastaan, että tilalla järjestetyistä ryhmistä. Nuoria kehoitetaan antamaan toiminnasta palautetta, vaikka se olisi kielteistä. Tilan ohjaajan mukaan nuorten perusteltuja ehdotuksia harkitaan säännöllisesti. Vain yhdellä tilalla on fyysinen palautelaatikko, joka on sijoitettu syrjään muusta toiminnasta kirjoitusrauhan takaamiseksi. Lisäksi ohjaajat kirjaavat itse ylös epäsuoraa palautetta, jos kuulevat sitä toiminnan aikana. Kaikkien ohjaajien vastauksissa ilmeni toive rehelliselle palautteelle, vaikka se olisikin toimintaa kritisoivaa.

Ohjaajilta kysyttiin myös, saavatko he nuorilta palautetta omasta työstään. Ohjaajista kaksi sanoi saavansa suoraa palautetta arjessa. Ensimmäinen sanoi tilansa ohjaajien saaman palautteen olevan säännöllistä ja positiivista. Toinen heistä luonnehti suoran palautteen saamista kasvatukselliseksi kokemukseksi, sillä näissä tilanteissa nuoret pääsevät näkemään, kuinka kriittisenkin palautteen voi ottaa rauhallisesti vastaan. Kaksi muuta ohjaajaa ilmaisivat, että kehittävää palautetta on vaikea saada toiminnan arjessa. Heistä yksi kertoi nuorilta pyydettävän nimetöntä palautetta, koska nuoret eivät kommentoi ohjaajien työtä. Toinen huomautti, että tilan ohjaajien on pakko suhtautua nuorten palautteeseen kriittisesti, sillä nuorten ja ohjaajien välien tiiviys saattaa tehdä nuoret jääveiksi antamaan palautetta.

6. Turvallisten aikuisten läsnäolo

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten turvallisten ja hyväksyvien aikuisten tarpeen kautta. Tähän kategoriaan kuuluvat myös tulokset keinoista, joilla toimintaan osallistuvia nuoria ohjataan suhtautumaan hyväksyvästi ja avoimesti muihin nuoriin. Esitetyt vastaukset liittyvät niihin kysymyksiin, joilla kartoitettiin tilojen käytössääntöjä ja konfliktinhallintaa.

Ohjaajat kertoivat hyvin erilaisista tavoista laatia ja toteuttaa yhteisiä pelisääntöjä. Eräässä toiminnassa tilan periaatteet on laadittu toiminnassa käyvien nuorten kanssa ja sijoitettu eteiseen seinälle kaikkien nähtäväksi, mutta suoranaisia käytössääntöjä ei ole. Toiminnassa vedotaan yhteisiin periaatteisiin sääntöjen sijaan. Nuorten kanssa keskustellaan periaatteiden merkityksestä toiminnalle, jos he eivät noudata niitä. Toisella tilalla säännöistä keskustellaan ja niitä päivitetään nuorten kanssa, ja ne löytyvät tilan seinältä. Tilan sääntöjen esitleminen kuului myös markkinointiin. Kolmannella tilalla suljetuissa ryhmissä laaditaan nuorten kanssa säännöt ryhmän ajaksi. Avoimessa toiminnassa on ohjaajan mukaan vain yksi sääntö: toisten kunnioittaminen. Tätä sääntöä ei löydy tilan seinältä, vaan siihen vedotaan toiminnan aikana. Ohjaajan mukaan sääntöjen laittaminen tilan seinälle ei ole osa matalan kynnyksen toimintaa.

Aineistossa käsitellään paljon ohjaajien tapaa puuttua konflikteihin. Yhteistä kaikille on matala kynnyksen puuttumiseen ja turvallisemman tilan toteutumisen tärkeys. Puuttumiseen on yhtenäiset käytännöt jokaisella tilalla, mutta ne poikkeavat toisistaan. Ensimmäisen ohjaajan mukaan puuttumista tehdään herkästi, jos joku on erillään muista tai jos tilassa esiintyy kummallista supattelua. Hänen mukaansa nuoret ovat yleensä valmiita kertomaan mistä on kyse, jos ohjaaja kertoo huomanneensa dynamiikan olevan kummallinen. Tämän toiminnan nuorista monet käyvät samaa koulua, ja saattavat tuoda erimielisyytensä sieltä tilalle. Toisessa toiminnassa nuoria tuetaan keskinäisten erimielisyyksiensä käsittelyssä, sillä ne ovat nuorille erinomaisia ”kasvun paikkoja.” Itse kiistatilanteeseen puututaan välittömästi. Tärkeintä on, että keskustelun osapuolet kykenevät kunnioittamaan ja ymmärtämään toisiaan. Kolmannessa toiminnassa puututaan sanattomiin viesteihin, kuten silmien pyörittelyyn tai selän kääntämiseen.

Koska tämän toiminnan ikäjakauma on laaja, puuttuminen sisältää myös keskustelun ohjailua yleiselle tasolle, jotta eri-ikäiset nuoret voivat osallistua siihen.

Seuraukset syrjivälle käytökselle tai periaatteiden rikkomiselle ovat aineistossa yhtenäisiä. Keskusteleminen on pääasiallinen tapa purkaa konfliktitilanne. Eräällä tilalla sääntöjä rikkovien nuorten osoittama katumus ja käytöksen muuttuminen ovat peruste sille, voivatko he jatkaa ryhmätoiminnassa. Jos käytös ei muutu, työntekijöiden on keskusteltava keskenään ja nuoren kanssa siitä, tulisiko hänet siirtää yksilötyöhön toistaiseksi. Kahden eri tilan ohjaajat mainitsevat yksilötyön siirtämisen mahdolliseksi seuraamukseksi, jos tilan turvallisuus on uhattuna. Näistä toisen tilan ohjaaja mainitsee myös tauon vaihtoehtona; nuori poistetaan toiminnasta määräajaksi. Kolmannen tilan aineistosta seuraamuksia ei nouse esiin, sillä siellä käyvät nuoret ovat toistaiseksi puhuneet toisilleen kunnioittavasti.

Yksi ohjaajista nosti sukupuoleltaan moninaiset nuoret esiin liittyen konfliktien käsittelyyn. Hän kertoi, että sukupuolierityisessä toiminnassa on esiintynyt hämmennystä siitä, että tilalla käy nuoria, jotka näyttävät muiden mielestä olevan ”väärää” sukupuolta. Asiasta on keskusteltu nuorten kanssa, ja he ovat suhtautuneet asiaan luontevasti totuttuaan siihen. Toinen ohjaaja kertoi samankaltaisesta tilanteesta liittyen transsukupuolisiin nuoriin, joiden sukupuolenkorjausprosessi on vasta alussa. Hän on ohjeistanut nuoria, että kaikkea saa kysyä, mutta kaikkea ei ole oikeus tietää. Kolmas ohjaaja mainitsi nuorten vaihtelevat taustat haastavana tekijänä syrjinnästä keskusteltaessa. Ohjaajan mukaan syrjivä kielenkäyttö on usein lähtöisin tietämättömyydestä, joten siihen yritetään puuttua kasvatuksen kautta.

Kaikki ohjaajat olivat havainneet joidenkin nuorten hakeutuvan suljettujen ovien taakse kavereineen. Tähän puututaan kaikilla tiloilla eri tavoin. Yhden tilan toiminnassa vetäytymiseen puututaan välittömästi, koska tilan tulee olla kaikille avoin toiminnan aikana. Vetäytyminen ovien taakse sallitaan yksittäisille nuorille rauhoittumistarkoituksessa, ja silloinkin ohjaajat tarkastavat nuoren tilanteen. Erään toisen tilan ohjaajat ovat pyrkineet liikkumaan kaikissa tiloissa sen jälkeen, kun pienempiin

tiloihin hakeutuminen muodostui ongelmaksi. Kolmannella tilalla ovien on oltava vähintään raollaan, mikäli tilassa ei ole ohjaajaa. Yksittäiset nuoret saavat kuitenkin vetäytyä esimerkiksi tekemään läksyjä.

7. Ohjaajien ymmärrys nuoren erityistarpeista

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa sukupuoleltaan moninaisten nuorten erityiskysymysten ymmärtämisen kautta. Toimintaan osallistuvat nuoret tarvitsevat ympärilleen ohjaajia, jotka ovat tietoisia heidän erityisistä tarpeistaan. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin ohjaajien ammatillista kehittymistä ja tietoutta sukupuoleltaan moninaisista nuorista.

Ohjaajat pohtivat laajasti sukupuoleltaan moninaisten nuorten nuorisopalveluissa kohtaamia haasteita ja heidän erityistarpeitaan. Tämä on haastattelun kysymyksistä se, jonka kohdalla vastaukset poikkeavat eniten toisistaan. Vastaukset lähestyivät samaa aihetta eri näkökulmista. Yhteisin nimittäjä on ympäröivän maailman osoittama ymmärryksen puute, joka mainitaan kolmessa haastattelussa. Ensimmäinen ohjaaja näki nuoren haasteena epätietoisuuden siitä, kuinka palveluntarjoaja ymmärtää hänen tarpeitaan ja siitä, voiko nuorisopalveluissa olla omana itsenään. Hänen mielestään nuori tarvitsee tilan, jossa on mietitty hänen tarpeitaan ja joka ylläpitää turvallisemman tilan periaatteita. Toinen ohjaaja koki nuoren tarvitsevan turvallisen pohtimistilan, jossa kukaan ei kyseenalaista häntä esimerkiksi ulkonäön tai nimen perusteella. Tämä siksi, että vielä koulua käyvän nuoren elämässä kyseenalaistaminen on päivittäistä. Kolmas ohjaaja näki nuoren haasteina ymmärryksen ja hyväksynnän puutteen sekä pyytämättömän huomion, jota moninaisuus herättää. Neljäs ohjaaja koki nuorten suurimpana haasteena näkymättömyyden palveluissa. Nuoret eivät osaa ajatella olevansa tervetulleita minnekään, ellei heidän moninaisuuttaan sanoiteta tervetulleeksi sekä ennen toimintaan saapumista että sen aikana. Tarpeena hän näkee ohjaajien valmiuden tarttua moninaisuustematiikkaan, kun nuori nostaa sen esille. Jos nuori ottaa

asian puheeksi, hän tekee sen syystä, ja häneltä tulisi kysyä, tarvitseeko hän tukea asiaan.

Ohjaajat luettelivat monia kykyjä, jotka katsovat tärkeiksi sukupuoleltaan moninaisia nuoria ohjaaville, ja osasivat neuvoa uusia ohjaajia niiden pohjalta. Eräs ohjaajista piti tärkeimpänä omien ennakkoluulojen ja oletusten tunnistamista ja työstämistä. Lisäksi hänestä ohjaajan on tärkeä tunnistaa moninaisuus ja olla jakamatta nuoria sukupuolen perusteella. Tuoretta ohjaajaa hän neuvoi olemaan olettamatta, miettimään omia käytösmallejaan ja hoitamaan ennen muiden ohjaamista itsensä kuntoon. Kaksi ohjaajaa piti kohtaamista tärkeimpänä kykynä. Heistä yksi piti tärkeänä myös ohjaajan kykyä hillitä omat ennakkooajatuksensa ja määrittelyn tarpeensa. Tuoretta ohjaajaa hän neuvoi perehtymään nuoren maailmaan ja kuulemaan tätä, sillä palvelua ei voi tarjota aikuisena auktoriteettiasemasta. Toisen mielestä nuoren ohjaajilta täytyy löytyä valmiudet käsitellä moninaisuutta ja kohdata nuori, vaikka he eivät itse tietäisikään aiheesta kaikkea. Tuoretta ohjaajaa hän kannusti hakemaan tietoa, olemaan avoin, ja kyseenalaistamaan nuoren kokemuksen sijasta omat etuoikeutensa. Viimeisen ohjaajan mielestä yksilön kuuleminen on kaikkein tärkein kyky. Hän neuvoi tuoretta ohjaajaa olemaan olettamatta, haastamaan oman ymmärryksensä ja käytöksensä ja reflektoimaan tämän työhönsä.

Kaikki ohjaajat pitivät tietämystään sukupuolen moninaisuudesta riittävän ajantasaiseksi työnkuvaansa nähden. Kaikki pitivät myös tietämystään epätäydellisenä kehityskohteena. Yhden ohjaajan mielestä hänen oman cissukupuolisen taustansa vuoksi hänellä tulisi aina olemaan lisää opittavaa sukupuolen moninaisuudesta. Hän arvioi valmiutensa kohdata sukupuoleltaan moninaisia nuoria hyvänä, koska tiedon ja ammattitaidon riittävyys myötä hänellä ei ole refleksiivistä tarvetta määritellä nuoria. Toinen ohjaaja kehui kollegojensa haastavan hänen tietämystään ja pitävän sen ajantasaisena. Hän piti tietämystään sukupuolen monimuotoisuudesta riittämättömänä ja sanoi työstävänsä asiaa. Hänellä oli mielestään hyvät valmiudet kohdata sukupuoleltaan moninaisia nuoria, koska hän pyrkii aina ymmärtämään yksilöitä arvostelematta heitä. Kolmas haastateltava toivoi olevansa ”kärjessä” tietämyksen suhteen, mutta piti

kentän nopeaa kehittymistä haasteena tietämyksen ylläpitämiselle. Valmiutensa kohdata nuoria hän arvioi hyväksi etenkin oman moninaisen taustansa vuoksi. Viimeinen haastateltava totesi tiedon alkavan aina siitä, että ymmärtää, mitä kaikkea ei tiedä. Hän piti valmiuksiaan kohdata nuoria hyvinä, sillä hänellä on aiempaa kokemusta sukupuoleltaan moninaisten nuorten ohjaamisesta.

Ohjaajat pitivät pääsääntöisesti tilojensa henkilöstön kollektiivista tietämystä sukupuolen moninaisuudesta hyvänä. Kaksi ohjaajaa ilmaisi, että heidän työyhteisöissään on hyvä perustaso, jonka lisäksi jollain ohjaajalla on erityistä osaamista. Työyhteisössä käydään keskustelua muun muassa siitä, mikä merkitys tilalla järjestettävillä aktiviteeteilla on sukupuolen moninaisuuden tekemisessä näkyväksi. Kolmas ohjaaja koki, että sukupuoleltaan moninaisia nuoria huomioivien käytäntöjen suhteen ohjaajat ovat samalla linjalla. Sukupuolen moninaisuutta käsitellään osana sukupuolisensitiivisyyttä. Viimeinen haastateltava arvioi, että sukupuolen moninaisuus ei näy yhtä paljon kaikissa tilalla järjestettävissä toiminnoissa. Hän katsoi kaikkien ohjaajien tietämyksen parantuneen Setan järjestämän koulutuksen jälkeen. Työyhteisössä pohditaan sitä, miksei sukupuoleltaan moninaisia kävijöitä käy toiminnoissa enempää, ja mietitään keinoja tehdä moninaisuudesta näkyvämpää kuvaston ja esimerkiksi markkinoinnin sanaston kautta.

8. Moninaisuuden sanoittaminen tervetulleeksi toiminnassa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa moninaisuuden sanoittamisen kautta. Sanoittamisella tarkoitetaan puhetta, jolla sukupuolen moninaisuus ilmaistaan selkeästi hyväksi ja toiminnassa hyväksyttäväksi asiaksi nuorten kuullen. Nuorilla on tarve kuulla, että heidän moninaisuutensa on toimintaan tervetullutta myös silloin, kun muita on kuulemassa. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin toiminnan päämääristä ja konfliktinhallinnasta.

Ohjaajat ymmärsivät eri tavoin kysymyksen siitä, onko nuorten kanssa puhuttu tavoista, joilla sukupuolen moninaisuus voi näkyä toiminnassa. Yksi vastaaja kertoi aiheesta puhuttavan nuorten omien moninaisuuskokemusten kautta. Muut sanoivat keskustelun lähtevän nuorten yleisestä teeman pohdiskelusta. Eräällä tilalla tehdään retkiä sateenkaareviin kohteisiin ja katsotaan elokuvia, joissa käsitellään moninaisuusteemoja. Yksi ohjaaja kertoi moninaisuutta käsittelevää keskustelua mahdollistettavan erilaisilla aktiviteeteilla, jotka tarjoavat tapoja kokeilla erilaista sukupuolen ilmaisua. Hänen toimintansa nuoret eivät puhu moninaisuudesta keskenään aktiivisesti. Eräs toinen ohjaaja kytkee kysymyksen tilan visuaalisiin elementteihin ja käytäntöihin, joilla moninaisuudesta tehdään osa palvelua siitä lähtien, kun nuori astuu sisään.

Ohjaajista kaksi mainitsi, että transnuorten osallistuminen sukupuolierityiseen toimintaan on aiheuttanut muissa nuorissa hämmennystä. Ohjaajat kertoivat hieman eri lähestymistavoista tilanteen selvittämiseen. Yksi kertoi nuorten oppineen suhtautumaan asiaan hyvin nopeasti, kun heidän kanssaan keskusteltiin sukupuolen moninaisuudesta ja siitä, kuinka se voi näkyä toiminnassa. Toinen vetosi keskusteluissa tilan periaatteeseen muiden rajojen kunnioittamisesta. Eräs toinen ohjaaja ei maininnut nuorten hämmennystä vastauksessaan, mutta kertoi moninaisuuden tulleen esille tilanteissa, joissa toimintaan osallistuva nuori on vaihtanut nimeään ja ilmoittanut siitä muille. Muuten moninaisuus ei ole tällä tilalla yleinen aihe nuorten välisissä keskusteluissa.

9. Turvallinen tulevaisuus nuorisopalveluissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa palveluiden huomioimiskäytäntöjen kehittämisen näkökulmasta. Nuorilla on tarve tulla huomioituksi huomennakin, ja heidän täytyy nähdä, että aikuiset ovat valmiita kehittämään toiminnan käytäntöjä heidän vuokseen. Nuoren kuuleminen itseensä vaikuttavissa asioissa on oma kategoriansa. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin palveluiden kehittämisestä, työntekijöiden tietotasosta sekä sukupuoleltaan moninaisista nuorista kohderyhmänä.

Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön kehittämiskäytännöt olivat jokaisella tilalla hyvin vakaita, mutta niiden välillä esiintyi yksilöllistä vaihtelua. Ohjaajien luettelemat kehittämistavat, kuten ilta-arviointi ja reflektointi, viittaavat päivittäiseen dokumentointiin ja kehittämiseen. Yksi ohjaajista näkee toimintansa kehittämisen jatkuvana keskusteluna, jossa ideoita arvioidaan ja jatkokehitetään jatkuvasti.

Työtiimien yhteydenpito on tiivistä, mutta yhtenäistä palaverikäytäntöä alalta ei löytynyt. Tiimit pitävät palavereja kuukausittain, muutaman kerran viikossa tai päivittäin. Kahdessa toiminnassa järjestetään erillisiä kehittämispäiviä pidemmällä aikavälillä. Kaikkien tilojen ohjaajat käyvät kollegoidensa kanssa reflektiokeskusteluja ryhmätoiminnan päätyttyä. Kaikilla tiloilla tämä reflektio sisältää raportin täyttämisen. Yksi ohjaajista mainitsi, että samanlainen raportti tehdään yksilötyöstä.

Käytäntöjen dokumentoimiseen liittyvän kysymyksen vastaajat ymmärsivät hiukan eri tavoin. Puolet ymmärsi tämän osana iltaraportointia, kun taas toinen puolisko ymmärsi sen tarkoittavan tilan omaa kirjallisuutta liittyen käytäntöihin. Kaksi ohjaajista mainitsi tilalla olevan kollegan kirjoittamaa materiaalia menetelmistä, joita työssä käytetään.

Sukupuolisensitiivistä työtä oli kehitetty aktiivisesti viimeisen vuoden aikana, mutta kehityskohteet vaihtelivat. Kohdennettuja tukitoimia oli kehitetty kahdessa paikassa, mutta ne eivät liittyneet sukupuolen moninaisuuteen. Ohjaajien asennoituminen ulkopuolisten järjestämiä moninaisuuskoulutuksia kohtaan ei ollut yhtenäinen. Eräs ohjaajista sanoi, että tietous sukupuolen moninaisuudesta on osa sukupuolisensitiivistä työtä, ja esimerkiksi Setan nuorisotyön ammattilaisille järjestämät koulutukset on suunnattu sellaisille ohjaajille, joiden lähtötaso on alhaisempi. Toisen tilan ohjaaja kertoi, että hänen aloittaessaan työt tilalla sukupuolen moninaisuus oli osa sukupuolisensitiiviseen työhön perehdyttämistä. Kolmannen tilan ohjaajan mukaan tilan silloiset ohjaajat kävivät Setan koulutuksen muutama vuosi aikaisemmin, ja hän huomasi

sen vaikuttaneen positiivisesti. Tämä oli ainoa sukupuolen moninaisuuteen liittyvä lisäkoulutus, jonka kukaan sukupuolisensitiivisen nuorisotyön ohjaajista mainitsi käyneensä.

Ohjaajille annettiin vielä mahdollisuus kertoa, mitä erityisiä vahvuuksia tai haasteita heidän toiminnallaan on sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomioinnissa. Kaikki pohtivat asiaa laajasti. Ensimmäisen haastateltavan mukaan vahvuus on nuorten lupa kaikkeen ilmaisuun, ohjaajien nopea puuttuminen ja sitoutuminen arvojen ylläpitämiseen, sekä työntekijöiden sopiva määrä suhteessa nuoriin. Haasteena hän piti nuorten taustojen monimuotoisuutta ja taustojen ymmärryksen lisäämistä. Myös toinen haastateltava piti kävijöiden taustojen moninaisuutta haasteena. Toimintansa vahvuutena hän piti henkilöstön tiedostavuutta, valmiutta järjestää kohdennettua toimintaa sukupuoleltaan moninaisille ja kuulumista sateenkaariverkostoihin, sekä turvallisemman tilan periaatteita. Kolmas haastateltava kehui tilansa henkilöstöä kiinnostuneeksi ja välittäväksi. Haasteena hän piti urautumisen helppoutta; kehittämistä ei aina jaksata tehdä, vaikka se kiinnostaisikin. Viimeinen haastateltava koki toimintansa vahvuutena sen, että nuoret voivat sinne omana itsenään. Heidät kohdataan, he tulevat nähdyksi ja ohjaajat haluavat oikeasti kuulla miten heillä menee. Haasteena hän piti nuorten tavoittamista, tilan fyysistä esteellisyyttä sekä työntekijöiden keskinäistä samankaltaisuutta.

6.2 Tulokset: sateenkaareva nuorisotyö

Tässä osiossa esitellään aineistoa, joka kerättiin sateenkaarevan nuorisotyön työntekijöiltä. Ohjaajista yksi tekee työtä vain sukupuoleltaan moninaisten asiakkaiden kanssa. Tästä syystä hänen vastauksiaan ei ole käsitelty sellaisissa yhteyksissä, joissa vastaus on kontekstin vuoksi ilmeinen.

1. Nuoren samaistuminen tilan visuaalisiin elementteihin

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten tiloihin samaistumisen tarpeen kautta. Samaistuminen tarkoittaa nuoren tarvetta nähdä tilassa oma moninaisuutensa. Esitetyt vastaukset liittyvät lähinnä niihin kysymyksiin, joilla kartoitettiin nuorisotilojen tila- ja varustetasoa sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Tarkastelun kohteena olivat esimerkiksi kuvat, esitteet ja kirjallisuus sekä niiden sijainti tiloissa.

Haastateltavien vastaukset olivat melko yhdenmukaisia visuaalisten elementtien suhteen. Sateenkaarijulkaisuja ja -kirjoja löytyy jokaiselta tilalta, kuten myös muiden toimijoiden esitteitä. Eräs ohjaaja oli todennut nuorten olevan kiinnostuneempia sateenkaaritoimijoiden julisteista ja tarroista kuin esitteistä, joten niitä on myös tarjolla. Syrjinnästä vapaa alue -kylttiä ei ole kylttimuotoisena yhdellä tilalla, mutta sitä löytyy postikorttiversiona.

Vaikka varustetaso oli kaikissa tiloissa yhdenmukainen, niiden olosuhteet olivat muuten hyvin erilaiset. Yksi ohjaajista kertoi, ettei hänen tilallaan ole sateenkaarilippuja, sillä toimintaa perustamassa olleet nuoret olivat toivoneet vähemmän räikeätä visuaalista elementtiä koodaamaan toiminnan sateenkaarevaksi. Eräs vastaaja luonnehti ohjaamaansa toimintaa pienimuotoiseksi, ja sitä järjestetään tilalla, joka on pääsääntöisesti muiden toimijoiden käytössä. Toiminnan päättyessä kaikki siihen liittyvä irtaimisto siirretään kaappiin odottamaan seuraavaa kertaa. Mikään sateenkaarevista elementeistä ei ole tilalla pysyvästi.

Kaikissa tiloissa esitteille on varattu oma paikka. Toiminnasta vaihdellen tämä paikka on tietty pöytä, kirjahylly tai ilmoitustaulu. Erään suuremmissa tiloissa toimintaa järjestävän ohjaajan mukaan joitain visuaalisia elementtejä on kaikissa huoneissa ja myös käytävillä, mutta kaikkea ei ole kaikkialla.

2. Mukautukset nuoren erityistarpeille tilassa ja toiminnoissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten tarvitsemien positiivisen erityiskohtelun muotojen kautta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla karotettiin sekä kaikille nuorille että erityisesti sukupuoleltaan moninaisille nuorille mahdollisia erityisjärjestelyjä. Tarkastelun kohteena olivat tiloja ja osallistumista koskevat kohtuulliset mukautukset, jotka helpottavat nuorten osallistumista toimintaan.

Kolmesta toiminnasta kahdessa ei ole erillisiä tiloja, joita voi käyttää pukeutumiseen tai laittautumiseen. Kolmannessa on pukuhuone, jota voi käyttää laittautumiseen toiminnan aikana, tai aina silloin kun tilalla on työntekijöitä. Huoneen yhteydessä on myös vaatekierrätys, josta asiakkaat voivat ottaa vaatteita omaan käyttöönsä.

Eräs ohjaajista huomautti, että sukupuoleltaan moninaisille henkilöille suunnatussa toiminnassa vessojen sukupuolittaminen olisi perustavanlaatuinen virhe. Vessojen sukupuolittamattomuus on tärkeää kaikille toimijoille, mutta yksi toimija jakaa tilansa sellaisen toimijan kanssa, jonka vessat on sukupuolitettu. Ohjaajat peittävät vessojen sukupuolikyltit sukupuolineutraaleilla kylteillä sateenkaarevan toiminnan ajaksi ja poistavat kylttinsä toiminnan päätyttyä. Kolmas ohjaaja sanoo tiloissa olevan vain yksi vessa, joten sitä ei ole sukupuolitettu.

Jokaiseen toimintaan saa osallistua valitsemallaan nimellä, ja sitä saa vaihtaa halutesaan. Yksi haastateltavista sanoo, että mitään rajoitteita tähän ei ole, sillä heidän toimintansa on paikka, jossa nimiä saa kokeilla. Toinen kertoo toiminnan sisältävän aina aloituskierroksen, jossa esittäydytään sen illan nimellä. Tässä toiminnassa on myös moikkaamattomuussääntö, jossa nuorten täytyy sopia keskenään, saavatko he moikata toisiaan toiminnan ulkopuolella. Kolmas ohjaaja sanoo nimen vaihtamista rajoitettavan siten, että nuoria pyydetään merkkamaan läsnäololistaan se nimi, jota he haluat käyttä itsensä sinä päivänä. Tämän toiminnan jäsenkortin myöntäminen vaatii juridisen nimen, mutta itse korttiin saa valita puhuttelunimen.

Nuoria tiedotetaan mukautuksista eri tavoin. Haastateltava, joka ohjaa sekä ryhmiä että yksittäisiä nuoria, sanoi sanoittavansa aina nuorille luvan itsemäärittelyyn ja keiluun. Ohjaaja, jonka toiminnassa on aloituskierros, sanoi kertovansa nimikäytännöstä ja moikkaamattomuudesta kierroksen aikana. Kolmannen toiminnan ohjaaja sanoi tiedottavansa mukautuksista nuorten aloitteesta, koska ei näe tarvetta kertoa niistä jokaiselle.

3. Kohdennetut tukitoimet tai toimintamuodot

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten kohdennetun tuen tarpeen kautta. Kohdennettua tukea ovat esimerkiksi ryhmät ja yksilötyön mahdollisuus niille, joille ryhmässä käyminen ei sovi. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin toimijan tarjoamaa toimintaa, mukautuksia ja markkinointia.

Kolmesta sateenkaaritoimijasta kahdella ei ollut erillistä toimintaa sukupuoleltaan moninaisille nuorille. Heidän toimintansa on avointa kaikille sateenkaarinuorille. Kolmas toimija järjestää toimintaa kohdennetusti sukupuoleltaan moninaisille henkilöille, joista nuoret ovat yksi alaryhmä.

Yksilötyön mahdollisuus on olemassa kahdessa toiminnassa, joista yhdessä se on merkittävä ja kasvava osa työtä ryhmien ohjaamisen lisäksi. Tämä työ alkaa yleensä nuoren aloitteesta. Osa nuorista siirtyy yksilötyön kautta ryhmiin tai toisin päin. Toisessa toiminnassa työntekijä voi tehdä aloitteen, mikäli huomaa illan aikana nuorella olevan puhumisen tarve. Nuori voi myös itse pyytää yksilötapaamista. Kolmannessa toiminnassa yksilötyö rajoittuu palveluohjaukseen.

4. Toimintaan ohjautuminen, kiinnittyminen ja siitä poistuminen

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten toimintaan ohjautumisen ja kiinnittymisen näkökulmasta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin toiminnan markkinointia, toimintaan osallistuvien nuorten aktiivisuutta nuorisopalveluissa sekä sukupuoltaan korjaavan nuoren mahdollisuutta jatkaa sukupuolierityisessä toiminnassa.

Koulun henkilökunta ja kaverit olivat ohjaajien mukaan nuorten yleisimmät tavat ohjautua toimintaan. Aineistossa korostuu myös sosiaalisen median merkitys; sateenkaarevia nuorisopalveluja etsivät nuoret löytävät itse tilalle. Ohjaajista kaksi mainitsi myös toiset nuorisopalvelut tai -ohjaajat ohjautumiskanavina. Vain kerran mainittuja ohjautumiskanavia ovat lastensuojelu, oppilaille suunnatut tapahtumat ja toimintaa esittelevät julisteet kouluissa.

Ohjaajilla ei ollut varmaa tietoa nuorten käyttämisestä muista nuorisopalveluista. Kahden vastaajan mukaan nuoret käyvät kunnallisilla nuorisotaloilla joko hyvin vähän tai eivät lainkaan. Toinen näistä vastaajista mainitsee syyksi sen, että hänen ohjaamansa nuoret ovat hyvin varuillaan uusien ryhmätilanteiden suhteen muun muassa koulu-kiusaamistaustan vuoksi. Kolmannen vastaajan mukaan toiminnan nuoret käyvät nuorisotiloilla, mutta liikkuvat myös pääkaupunkiseudun sateenkaarevasta nuorisopalvelusta toiseen.

Markkinointikäytännöt vaihtelevat toimijoiden välillä. Kahta toimintaa ei markkinoida muille kohderyhmille sateenkaarevien nuorten lisäksi. Toisen toiminnan ohjaaja ilmaisi markkinoinnin rajoittuvan toiminnan sisällön, kuten teemapäivien markkinointiin. Kolmannen toiminnan ohjaaja sanoo toiminnan markkinoinnin olevan vähäistä, mutta tunnistaa maahanmuuttajat, suomenkielentaidottomat ja pakolaistautaiset sukupuoleltaan moninaiset ihmiset markkinoinnin alakohderyhmiksi.

Kahdesta haastattelusta kävi ilmi, että cissukupuolisia homo- tai biseksuaalisia poikia ja miehiä käy toiminnassa hyvin vähän. Asian maininneista ohjaajista toinen piti tätä yleisenä ongelmana sateenkaarevissa nuorisopalveluissa. Toinen huomautti, että toimintaan osallistuvien nuorten määrä on kasvanut, ja hän ehtii tästä syystä perehtyä vähemmän yksittäisten nuorten taustoihin. Kolmannen haastateltavan mukaan palvelukielet rajoittavat kävijäkuntaa. Hän pohti myös autismin kirjolla olevien ihmisten tavoittamista ja sitä, tavoitetaanko toimintaan nuoria, joilla on fyysisiä rajoitteita.

5. Nuoren kuuleminen toimintaa koskevissa asioissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten äänen kuulemisen näkökulmasta. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin sekä suoran että epäsuoran palautteen keräämistä.

Palautteenkeruuseen toimijat suhtautuvat eri tavoin. Ensimmäisestä toiminnasta pyydetään nimetöntä palautetta tasaisin väliajoin muun muassa vuosittaisella kyselyllä. Toinen toiminta on osa kaupungin nuorisopalveluja, ja kaupungin kautta kerätään joskus palautetta. Itse toiminnassa palautetta tulee suoraan ainakin osalle ohjaajista, ja toiminnassa käyvät nuoret kokevat tulevansa kuulluiksi. Kolmas toimija kerää palautetta kaikesta toiminnastaan. Yksilökäyntien ja ryhmäkäyntien lisäksi palautetta pyydetään myös yhteistyökumppaneilta ja koulutuksista.

6. Turvallisten aikuisten läsnäolo

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa nuorten turvallisten ja hyväksyvien aikuisten tarpeen kautta. Tähän kategoriaan kuuluvat myös tulokset keinoista, joilla

toimintaan osallistuvia nuoria ohjataan suhtautumaan hyväksyvästi ja avoimesti muihin nuoriin. Esitetyt vastaukset liittyvät niihin kysymyksiin, joilla kartoitettiin tilojen käytössääntöjä ja konfliktinhallintaa.

Yhteisten käytössääntöjen dokumentointia harjoitettiin eri tavalla eri toiminnoissa, mutta nuorten osallistaminen sääntöjen päivittämisessä on keskeistä jokaisessa. Ensimmäisen ohjaajan mukaan käytössäännöt on tehty aina nuorten kanssa. Entisissä tiloissa nämä säännöt olivat seinällä kaikkien nähtävänä, mutta nykyisessä tilassa niitä ei ole. Nuorten kanssa on puhuttu niin sanotun maalaisjärjen käytöstä sen suhteen, miten toisia tulee kohdella iltojen aikana. Toisen toiminnan säännöt ovat luettavissa sen verkkosivuilta, ja ne löytyvät myös laminoituna tilalta. Toiminnan ohjaaja sanoo puhuvansa säännöistä uusien kävijöiden kanssa, ja niitä työstetään uudelleen ryhmässä, kun toiminnassa aloittaa monta uutta kävijää. Näiden tilanteiden ulkopuolella sääntöjen työstäminen on työntekijävetoista; ohjaaja muistuttaa vanhoja kävijöitä yhteisöllisyyden tärkeydestä niinä kertoina, kun toiminnassa ei ole uusia osallistujia. Kolmannen ohjaajan mukaan säännöistä keskusteleminen on tiivis osa sekä yksilö- että ryhmätoimintaa. Säännöissä nousevat yleensä esiin luottamuksellisuus, itsemäärittely, rajojen kunnioittaminen, syrjimättömyys ja moikkaamattomuus toiminnan ulkopuolella. Sääntöjä ei ole esillä ryhmätilassa, mutta ne on tarkoitettu näkyviksi seuraavan päivituksen jälkeen. Hän pohti, tulisiko sääntöihin lisätä itsestään selvältä tuntuvia asioita turvallisen tilan periaatteista, sillä ne eivät ole kaikille nuorille selviä.

Nuorten väliset konfliktit tai syrjintätilanteet eivät ole toistaiseksi vaatineet puuttumista yhdellä tiloista. Tämän tilan ohjaaja arveli, että keskusteleminen ja käytössääntöihin vetoaminen olisivat riittäviä puuttumiskeinoja molemmissa tapauksissa. Kahdessa muussa toiminnassa erimielisyyksiin on pitänyt puuttua. Ensimmäisen toiminnan ohjaajan mukaan nuoren kohoava äänenvoimakkuus ja suuttuminen on vaatinut ohjaajan puuttumista. Syrjintään puuttumiselle ei ole tässä toiminnassa omaa toimintamallia, mutta puuttumisen tärkeydestä on puhuttu paljon. Kolmas ohjaaja kertoo ennaltaehkäisyn olevan pääasiallinen puuttumiskeino. Tiloissa rajataan nuorten eristäytymistä, eikä kahta keskenään toimeen tulematonta nuorta jätetänsä samaan hu-

neeseen keskenään. Jos riita on ehtinyt alkaa, ohjaajat erottavat osapuolet ja rauhoittavat tilanteen keskustelemalla heidän kanssaan erikseen. Syrjivällä käytöksellä on samat seuraukset.

Sääntöjen rikkomisen seuraukset ovat samankaltaisia kaikissa toiminnoissa. Nuoren poistaminen tilasta ja toiminnasta määrääjäksi on vaihtoehto kaikilla tiloilla, joskin ohjaajista yksi sanoi tämän pätevän niissä tapauksissa, joissa nuori käyttäytyy aggressiivisesti. Tämän ohjaajan mukaan nuoren huoltajiin voidaan olla yhteydessä, jos tämä ei ole nuorelle vaaraksi. Yhteydenoton voi tehdä myös koulun tai lastensuojelun kautta. Toisen toiminnan ohjaaja kertoo nuoren siirtämisen yksilötyöhön olevan myös vaihtoehto tauon määräämisen lisäksi.

Nuorten vetäytyminen oli havaittu ongelmaksi yhdellä tilalla. Tilan ohjaaja sanoi nykyisen käytännön olevan se, että tiloissa saa liikkua ja niihin saa vetäytyä, mutta toiveena on se, että nuoret jättävät oven auki. Kahdessa toiminnassa vetäytyminen suljettujen ovien taakse on käytännössä mahdotonta tilojen koon vuoksi.

7. Ohjaajien ymmärrys nuoren erityistarpeista

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa sukupuoleltaan moninaisten nuorten erityiskysymysten ymmärtämisen kautta. Toimintaan osallistuvat nuoret tarvitsevat ympärilleen ohjaajia, jotka ovat tietoisia heidän erityisistä tarpeistaan. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin, joilla kartoitettiin ohjaajien ammatillista kehittymistä ja tietoutta sukupuoleltaan moninaisista nuorista.

Ohjaajat pohtivat laajasti sukupuoleltaan moninaisten nuorten erityisiä tarpeita ja haasteita nuorisopalveluissa. Kaksi heistä kytki vastauksensa käytännön haasteisiin. Ensimmäinen mainitsi vaikeudet nimen ja väärän termistön kanssa sekä saavutettavien tilojen, kuten vessojen ja pukuhuoneiden puutteen. Nuorella on hänen mukaansa

tarve tilalle, jossa hän voi olla oma itsensä. Vaikeasti saavutettavissa tiloissa hän joutuu kokemaan olevansa lähtökohtaisesti erilainen. Toinen ohjaaja sanoi jokaisen haluavan tulla nähdyksi, ja palveluihin järjestettävät mukautukset eivät vaatisi järjestäjiltä paljoo. Kolmas ohjaaja näki haasteena heteronormatiivisen maailman ja kaupungin, jonka byrokratia kehittyi hitaasti. Mukana on ajattelutapoja, jotka ovat nuorille loukkaavia, ja heillä on kynnyksensä toimintaan osallistumiseen.

Ensimmäisen ohjaajan mielestä kielen moninaisuus ja terminologian hallitseminen ovat kaikkein tärkeimmät taidot ohjaajalle, joka haluaa huomioida sukupuoleltaan moninaiset nuoret. Tuoretta ohjaajaa hän neuvoi kohtaamaan nuoret yksilöinä, ja kuuntelemaan heitä, kun he kertovat, kuinka haluavat tulla kohdatuksi. Toiselle ohjaajalle oli tärkeää, että ohjaaja ei jaa sukupuolta vain kahteen vaihtoehtoon tai oletta asioita. Puuttuminen oli hänestä myös tärkeä kyky. Tuoreen ohjaajan tulisi hänen mielestään kiinnittää huomiota tilojen saavutettavuuteen. Ohjaajan tulisi myös sanoittaa ihmiset tervetulleiksi, sanoittaa sukupuolen moninaisuus ja pitää nuoren puolia tarpeen tullen myös positiivisen erityiskohtelun kautta, jotta kaikki olisivat näkyviä omana itsenään. Kolmas ohjaaja piti ohjaajan tärkeimpänä taitona nuoren kohtaamista. Hän kannusti tuoretta ohjaajaa ottamaan asioista selvää ja tutustumaan alan toimintaan ja toimijoihin.

Omaa osaamistaan ohjaajat pitivät hyvänä. Yksi huomautti tämän olevan lähinnä työkokemuksensa, ei niinkään koulutuksen ansiota. Hän koki asiakastyön moninaisten nuorten kanssa vaativan sellaisia taitoja, joita kasvatustieteen opintoihin ei kuulunut. Eräs toinen piti osaamistaan työnkuvaan nähden ajantasaisena, mutta toivoi pääsevänsä kouluttautumaan lisää. Työssään hän pyrkii kohtaamaan nuoret yksilöinä ja sellaisina, kuin he haluavat tulla kohdatuksi.

8. Moninaisuuden sanoittaminen tervetulleeksi toiminnassa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa moninaisuuden sanoittamisen kautta. Sanoittamisella tarkoitetaan puhetta, jolla sukupuolen moninaisuus ilmaistaan selkeästi hyväksi ja toiminnassa hyväksyttäväksi asiaksi nuorten kuullen. Nuorilla on tarve kuulla, että heidän moninaisuutensa on toimintaan tervetullutta myös silloin, kun muita on kuulemassa. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin toiminnan päämääristä ja konfliktinhallinnasta.

Ohjaajista kaksi mainitsi sukupuolen moninaisuuden olevan avoimesti käsitelty aihe toiminnassa. Toinen heistä sanoi, että aihepiiristä kiinnostuneita nuoria on käynyt toiminnassa paljon viime aikoina. Sukupuolen moninaisuuden ilmeneminen omassa toiminnassa ei kuitenkaan ollut yleinen aihe. Ensimmäisen ohjaajan mukaan moninaisuudesta ei ole keskusteltu tästä näkökulmasta, vaikka se onkin muuten yleinen aihe. Toinen sanoi, että aihetta on käsitelty sukupuolen moninaisuus -teemailloissa.

9. Turvallinen tulevaisuus nuorisopalveluissa

Tässä kategoriassa esitellään haastatteluaineistoa palveluiden huomioimiskäytäntöjen kehittämisen näkökulmasta. Nuorilla on tarve tulla huomioituiksi huomennakin, ja heidän täytyy nähdä, että aikuiset ovat valmiita kehittämään toiminnan käytäntöjä heidän vuokseen. Nuoren kuuleminen itseensä vaikuttavissa asioissa on oma kategoriansa. Esitetyt vastaukset liittyvät kysymyksiin palveluiden kehittämisestä, työntekijöiden tietotasosta sekä sukupuoleltaan moninaisista nuorista kohderyhmänä.

Ohjaajat ymmärsivät toiminnan kehittämisen eri tavoin. Kaksi ohjaajista sanoi, että työntekijöiden tiimi järjestää säännöllisesti yhteisiä palavereja sen lisäksi, että työparin kanssa pidetään purkutapaaminen toiminnan päätteeksi. Heistä yksi kertoi myös työtiimin kehittävän toimintaa jatkuvasti viestimällä sosiaalisen median kanavissa. Tällä vuorossa olevat ohjaajat kirjoittavat illan päätteeksi raportin ja viestivät tärkeistä asioista Whatsappilla kollegoilleen. Toinen piti kehitystä jatkuvana, mutta toteutusta ajoittain hitaana. Toimintaa järjestetään nuorten aloitteesta esimerkiksi ideapajojen

kautta, mutta vuorossa olevat työntekijät vaihtelevat, ja idean toteuttaminen saattaa kestää. Kolmas ohjaaja kertoi resurssien puutteen rajaavan kehittämistä, joka rajoittuu palautteen keräämiseen juuri nyt.

Jonkin asteista koulutusta järjestettiin kaikilla tiloilla. Kahden toiminnan ohjaajat perehdyttävät omat uudet ohjaajansa sateenkaarevaan nuorisotyöhön. Tämän lisäksi heille järjestetään alan lisäkoulutusta. Yhdellä tiloista on järjestetty koulutussarja sateenkaarityöstä useamman kerran vuodessa. Toisella uudet ohjaajat käyvät perehdytyksen lisäksi Setan koulutuksen. Kolmannen toiminnan ohjaaja kertoi työnantajan tukevan työn ohella tapahtuvaa lisäkouluttautumista, mutta ei maininnut aihepiirejä. Ohjaajista kaksi koki, ettei heidän työyhteisönsä jäsenillä ole samaa määrää osaamista sukupuolen moninaisuudesta. Toinen tarkensi, että perustaso on hyvä, mutta mukana on myös muutama ekspertti.

Haastateltaville annettiin mahdollisuus kertoa, mitä asioita he pitivät oman toimintansa erityisvahvuuksina tai -haasteina sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomiomisessa. Ensimmäinen haastateltava sanoi toimijansa vahvuuden olevan se, että nuoren sanaa kunnioitetaan ja siihen luotetaan. Toinen piti vahvuutena sitä, että nuori voidaan kohdata siten, kuin tämä itse haluaa. Hänestä työntekijöiden suuri määrä on myös vahvuus, sillä nuori voi valita, kenen aikuisen kanssa on helpoin keskustella. Kolmas pohti, että kaupungin järjestämällä maksuttomalla, kaikilla avoimella palvelulla on matalampi kynnyksen kuin yksityisen toimijan tarjoamalla. Erityisenä haasteena hän piti nuoren rohkaisemista tilalle asti, kun hän on jo toiminnasta tietoinen.

7. TULOSKOOSTE JA TULKINTA

Tämän työn tavoitteena oli selvittää, millä käytännöillä sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijät huomioivat sukupuoleltaan moninaiset nuoret toiminnassaan. Se-

kundäärisenä tavoitteena oli selvittää, käyttävätkö sateenkaarevan nuorisotyön työntekijät mitään sellaisia huomioimiskäytäntöjä, joita ei käytetä lainkaan sukupuolisen-sitiivisessä nuorisotyössä. Huomioinnilla tarkoitettiin keinoja, jotka tekevät toiminnasta nuorelle saavutettavan ja turvallisen sekä edistävät nuoren kokemusta nähdäksi tulemisesta.

Tämä luku sisältää kaksi koostetta. Ensimmäisessä alaluvussa pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin tekemällä koosteen kaikista aineistossa mainituista huomiointikeinoista. Toisessa alaluvussa käsittelen lyhyesti toista tutkimuskysymystä sukupuolisen-sitiivisen nuorisotyön ja sateenkaarevan nuorisotyön käytäntöjen välisistä eroista. Kolmannessa alaluvussa esitän tulosten tulkintana yhteenvedon parhaista huomiointikäytännöistä, ja lyhyen arvion niiden merkityksestä sukupuoleltaan moninaisille nuorille sekä toiminnalle, jossa he käyvät.

7.1 Kooste sukupuolisen-sitiivisen nuorisotyön huomiointikeinoista

Tässä osiossa käsittelen koko haastatteluaineistoa yhtenä massana, ja luettelen sieltä havaitut huomioimiskeinot. Selkeyden vuoksi ne on jaoteltu nuorten kolmen päätarpeen mukaisesti. Kolme päätarvetta ovat suuntaa-antavia. Mikäli jokin huomiointikeino huomioi useampaa tarvetta, mikä on enemmän sääntö kuin poikkeus, se luokitellaan pääasiallisesti huomioimansa tarpeen mukaisesti.

1. Saavutettavuus

Sukupuoleltaan moninaiset nuoret koetaan vaikeasti toimintaan tavoitettaviksi, vaikka heitä käykin toiminnassa. Heille ei kohdenneta markkinointia, mutta trans- tai sateenkaarierityisiä ryhmiä ollaan valmiita järjestämään, kun niille on tilausta. Sukupuolieri-

tyisen toiminnan kerrotaan sopivan myös muunsukupuolisille nuorille, jos asiasta ilmenee epäselvyyttä. Tiloilla ollaan valmiita vastaamaan sukupuoleltaan moninaisten nuorten kohdennetun tuen tarpeeseen, tai ohjaamaan heidät eteenpäin. Nuoria ohjataan muihin palveluihin, joihin voidaan myös tehdä tutustumiskäyntejä. Yksilötyöhön on mahdollista hakeutua missä asioissa tahansa. Yksilötyöhön voi ohjautua omasta aloitteesta kasvotusten, puhelimitse tai verkossa, ja ohjaajat ehdottavat sitä myös itse nuorille.

Tilojen vessoja ei ole sukupuolitettu kyltein tai koristeluin. Tiloilla on huoneita, joita voidaan varata pukeutumiseen tai laittautumiseen, mikäli niille on tarve. Kaikkiin toimintoihin voi osallistua valitsemallaan nimellä tai nimettömänä. Nuorta puhutellaan sillä nimellä, jolla hän esittäytyy, eikä hänen tarvitse paljastaa juridista nimeään käytäkseen toiminnassa.

2. Turvallisuus

Nuoria osallistetaan säännöllisesti sääntöjen ja periaatteiden laatimisessa. Säännöt ovat läsnä toiminnan arjessa, vaikka ne eivät olisikaan tilassa esillä. Yhteiset periaatteet ovat jotain mihin vedota toiminnan aikana. Väliaikaisiin ryhmiin voidaan laatia omat säännöt.

Kynnys konfliktiin puuttumiseen on matala, ja turvallisemman tilan toteuttaminen on tärkeää. Jos joku on erillään tai jos kuullaan kummallista supattelua, ohjaaja kysyy nuorilta asiasta. Nuoria tuetaan erimielisyyksien käsittelyssä, jotta osapuolet saavat mahdollisuuden kasvaa ihmisinä. Sanattomiin viesteihin, kuten silmien pyörittelyyn tai selän kääntämiseen, puututaan myös. Suljettuihin tiloihin hakeutuvia kaveriporukoita ei päästetä vetäytymään toiminnasta. Tilassa on oltava ohjaaja, tai muuten ovi jätetään auki. Syrjään voi hakeutua rauhoittuakseen, mutta ohjaaja tulee tarkistamaan tilanteen.

Sääntöjen rikkomisesta seuraa keskustelua, yksilötyöhön siirtäminen tai määräaikainen tauko toiminnassa käymisestä. Syrjivään kielenkäyttöön puututaan kasvatuksen kautta, kun se johtuu tietämättömyydestä.

Ohjaajat kehittävät sekä avointa, ryhmä- että yksilötoimintaa jatkuvalla raportoinnilla ja ohjaajien välisellä reflektoinnilla. Toimintaa kehitetään myös erillisinä kehittämispäivinä. Jos ohjaajia on paljon, he kokoontuvat pitämään palavereja säännöllisesti. Toiminnan käytännöistä on olemassa materiaalia, jota käytetään uusien työntekijöiden perehdyttämisessä. Sukupuolen moninaisuus katsotaan osaksi sukupuolisensitiivistä työtä, ja uudet työntekijät perehdytetään siihen.

3. Nähdyksi tuleminen

Sukupuoltaan korjaava nuori voi jatkaa sukupuolieriytyssä toiminnassa, kunhan kokee sen itselleen turvalliseksi. Jos muut nuoret kyseenalaistavat tilannetta, heidän kanssaan voidaan keskustella sukupuolen moninaisuudesta ja siitä, kuinka se voi ilmetä tilalla. Muita nuoria tuetaan keskustelemaan aiheesta kunnioittavasti, mutta heitä voidaan myös muistuttaa, että kaikkea voi kysyä, mutta kaikkea ei ole oikeus tietää.

Ohjaajat kohtaavat kaikki nuoret yksilöinä, mutta heillä on tietoa ja ymmärrystä sukupuoleltaan moninaisten nuorten haasteista ja tarpeista niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Ohjaajat tietävät, että nuori tarvitsee turvallisen pohtimistilan, jossa saa olla oma itsensä kenenkään kyseenalaistamatta. Tilassa on mietitty hänen tarpeitaan.

Ohjaajat ovat tietoisia kyvyistä, joita heillä tulee olla sukupuoleltaan moninaisia nuoria ohjattaessa, ja osaavat neuvoa muita ohjaajia. Ohjaajista on tärkeää työstää omia ennak-

koluulojaan, haastaa oma ymmärryksensä ja hillitä olettamisen tarpeensa. Heistä nuoren kohtaaminen ja kuuleminen yksilönä on tärkeä kyky, vaikka ei tietäisikään moninaisuudesta kaikkea. Heidän mielestään moninaisuus tulee tunnistaa toiminnassa, ja siitä täytyy pystyä puhumaan.

Toiminnassa käsitellään sukupuolen moninaisuutta sekä tilan visuaalisen ilmeen että aktiviteettien avulla. Nuorten kanssa katsotaan elokuvia, vierailaan sateenkaarevissa kohteissa tai kokeillaan erilaista sukupuolen ilmaisua. Tiloista löytyy yhdenvertaisuuteen ja moninaisuuteen liittyvää asia- ja kaunokirjallisuutta. Esitteitä sateenkaareviin nuorisopalveluihin on esillä tiloissa, myös vessoissa. Tiloissa on esillä Syrjinnästä vapaa alue- kyltti, sateenkaarilippuja ja sateenkaarisanastoa. Nuorilla on mahdollisuus tehdä moninaisuutta tai yhdenvertaisuutta kuvaavia taideprojekteja tiloihin. Seinillä on kuvia henkilöistä, jotka ilmaisevat sukupuoltaan eri tavoin.

Kaikesta toiminnasta kerätään palautetta, ja sitä hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Nuoria osallistetaan kehittämiseen, ja heidän toteuttamiskelpoisia ehdotuksiaan harkitaan. Ohjaajat ottavat suoraa palautetta vastaan, ja kirjaavat ylös epäsuoraa palautetta. Nuorille tarjotaan erilaisia palautteen antamisen kanavia, ja heitä kannustetaan antamaan myös kriittistä palautetta.

7.2 Sateenkaarevan nuorisotyön huomiointikäytännöt

Toinen tutkimuskysymys koski sateenkaarevan nuorisotyön käytäntöjä. Tarkoituksena oli selvittää, käyttävätkö sateenkaarevan nuorisotyön ohjaajat sellaisia huomiointikäytäntöjä, joita sukupuolisensitiivisen nuorisotyön ohjaajat eivät käytä. En luettele huomiointikäytäntöjä edellisen alaluvun tavoin, mainitsen vain erot. Tämän aineiston pohjalta totean, että erot ovat pääasiassa painotukseen ja profiloitumiseen liittyviä.

1. Saavutettavuus

Sateenkaarevaan nuorisotyöhön ohjautumisessa internetillä ja sosiaalisella medially on suurempi merkitys. Sateenkaarevia palveluja etsivät nuoret löytävät ne itse. He tulevat toimintaan myös kouluissa esiteltävien julisteiden perusteella. Sukupuolisensitiivisessä aineistossa ei mainita omaehtoista toimintaan ohjautumista kouluihin lähetettyjen esitteiden tai julisteiden kautta.

Vessoja ei sukupuoliteta sateenkaarevassakaan nuorisotyössä, mutta asiaan suhtaudutaan sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä vakavammin. Vessojen sukupuolittaminen olisi perustavanlaatuinen virhe toiminnassa, joka on suunnattu sukupuoleltaan moninaisille henkilöille. Yhdessä haastattelussa tuli esille toimijan tarjoama erillinen pukuhuone, jonka yhteydessä on myös vaatekierrätys. Tämä oli poikkeus koko aineistossa.

Kaikissa sateenkaarevan nuorisotyön toiminnoissa saa käyttää haluamaansa nimeä. Painotus on kuitenkin erilainen verrattuna sukupuolisensitiiviseen työhön; nimen vaihtamiseen liittyy tarkennuksia ja alakäytäntöjä. Nimi on voitu määritellä päiväkohtaiseksi, jotta sitä ei vaihdettaisi useamman kerran toiminnan aikana. Lisäksi toiminnoissa esiintyy moikkaamattomuussääntöjä, jotta nuoret eivät moikkaa toisiaan toiminnan ulkopuolella siitä etukäteen sopimatta. Nämä käytännöt on sanoitettu niillekin nuorille, jotka eivät ota asiaa itse puheeksi. Moikkaamattomuus ja käytäntöjen sanoittaminen kaikille nuorille eivät tule esille sukupuolisensitiivisen nuorisotyön aineistossa.

2. Turvallisuus

Käytännöt sääntöjen suhteen ovat samankaltaiset aineistojen välillä. Kävijöitä osallistetaan sääntöjen laatimisessa, ja niitä kerrataan toiminnan aikana. Osasta sateenkaarevaa aineistoa välittyy sääntöjen konkreettisuus, mikä ei näy yhtä vahvasti sukupuolisensitiivisessä aineistossa. Moikkaamattomuus on toiminnassa osa sääntöjä, ei suositus tai kehoitus. Aineistossa esiintyy myös pohdintaa siitä, tulisiko itsestään selvältä tuntuvia turvallisen tilan periaatteita lisätä sääntöihin.

Sateenkaarevassa aineistossa esiintyy tarkempia kuvauksia konfliktitilanteista, vaikka puuttuminen, keskusteleminen ja konfliktien ennaltaehkäisy ovatkin aineistoille yhteisiä linjoja. Huonosti toimeen tulevia nuoria ei jätetä keskenään tilaan ilman ohjaajaa. Jos heidän riitansa on jo käynnissä, osapuolet erotetaan ja heidän kanssaan keskustellaan erikseen ennen tilanteen selvittämistä. Yhteydenotto nuoren huoltajiin on myös yksi puuttumiskeino, jos se ei ole nuorelle vaarallista.

3. Nähdynsi tuleminen

Sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeet nähtiin sateenkaarevassa aineistossa konkreettisesti. Nuorille ei ole tarjolla kohtuullisia mukautuksia vessojen tai pukuhuoneiden suhteen, eikä heidän nimivalintojaan kunnioiteta. Palveluihin järjestettävien mukautusten ei ajatella vaativan paljon niiden järjestäjiltä. Käsitys ohjaajalle tärkeistä taidoista on myös konkreettinen. Puuttuminen, tilojen kriittinen arviointi ja positiivinen erityiskohtelu eivät esiinny tässä kohtaa sukupuolisensitiivistä aineistoa.

Käytännöt esitteiden ja julkaisujen suhteen olisivat pitkälti samat alojen välillä, ellei toimijoiden fyysisten tilojen tilanne olisi niin erilainen. Sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön verrattuna sateenkaarevaa nuorisotyötä järjestetään vähemmän, ja se jakaa tilansa muiden toimintojen kanssa. Toiminnoista yksi säilyttää tavaroitaan kaapissa silloin, kun toiminta ei ole käynnissä. Koko aineiston poikkeus on tila, jossa ei esiinny sateenkaarilippuja nuorten toiveesta. Tämä käytäntöjen välinen ero on turvallista laskea yksilöiden väliseksi eroiksi.

Sateenkaarevassa aineistossa sosiaalinen media esiintyi toiminnan kehittämisen kanavana. Sateenkaarevia ohjaajia on enemmän ja heidän vuoronsa vuorottelevat, joten he kommunikoivat kollegoidensa kanssa vuorojen jälkeen.

7.3 Yhteenvedo parhaista käytännöistä

Tämä lyhyt yhteenveto on aineiston ja huomiointikeinojen tulkintaa sen valossa, mitä sukupuoleltaan moninaisista nuorista tiedetään nuorisotyön kohderyhmänä. Yhteenveto on lista suosituksia ja ehdotuksia ohjaajille, kyse ei ole säännöistä tai käskyistä. Teksti on tarkoitettu pidemmän ”parhaat käytännöt” -dokumentin pohjaksi; se ei ole kaikenkattava. Numeroinnista huolimatta suositukset eivät ole arvojärjestyksessä.

1. Kohtuulliset mukautukset kaikille

Tiedotetaanko kaikkia nuoria tasapuolisesti toimintasi tarjoamista kohtuullisista mukautuksista? Oletatko nuorten mukautusten tarpeen?

Monilla tiloilla on mahdollisuus tarjota erityisjärjestelyjä, kun sukupuoleltaan moninainen nuori aloittaa toiminnassa käymisen. On kuitenkin todennäköistä, että toiminnassasi käy sellaisia nuoria, jotka eivät syystä tai toisesta ole kertoneet moninaisuudesta. Tietävätkö he, että he saavat valita itse nimen, jota käyttävät toiminnassa? Mukautusten sanoittaminen kaikille nuorille edistää koko toiminnan turvallisuutta. Nuorten on tärkeä tietää, että heidän erityistarpeensa ollaan valmiit ottamaan huomioon, vaikka he eivät itse tarvitsisikaan tarjottuja mukautuksia.

2. Sääntöjen sopiminen, sanoittaminen ja noudattaminen

Kuinka toiminnassasi on sovittu yhteisistä pelisäännöistä?

Vaikka ohjaamassasi toiminnassa ei olisikaan tapana pitää tilan sääntöjä seinällä, siellä on vähintäänkin kirjoittamattomia sääntöjä. Ne eivät ole ilmeisiä kaikille toimintaasi osallistuville nuorille, vaikka ne tuntuisivatkin sinusta siltä. Sanoita säännöt, arvot ja periaatteet uusille kävijöille, ja palaa niihin säännöllisesti keskusteluissa vanhojen kanssa. Nuoret noudattavat todennäköisemmin sellaisia sääntöjä ja periaatteita, joita ovat olleet itse laatimassa. Vaikka ohjaamasi toiminta nojaisi muutamaan periaatteeseen, muista keskusteluttaa nuoria niiden merkityksestä ja soveltamisesta eri tilanteisiin. Ehdota uusia käytäntöjä, ja pohdi niitä nuorten kanssa.

3. Sanoita ja tee näkyväksi

Kuinka näytät moninaisuuden olevan läsnä ohjaamassasi toiminnassa?

Katsele kriittisellä silmällä tilaa, jossa toimintaasi järjestetään. Sukupuoleltaan moninaiset nuoret päättelevät turvallisuutensa osaksi visuaalisista viesteistä. Jos tilasi osia on sukupuolitettu, pohdi, ovatko kaikki sukupuolittavat tekijät pakollisia. Mieti, voitko lisätä tilaasi näkyviä sukupuolen moninaisuuteen liittyviä esineitä. Kärsisikö kukaan sukupuolineutraaleista vessatiloista tai sateenkaarilipuista?

Sukupuolen moninaisuudesta voi puhua muulloinkin, kuin pakon sanelemana. Moninaisuuden sanoittaminen toimintasi aikana vaikuttaa kaikkien nuorten turvallisuuden tunteeseen. Kerro nuorille, ketkä kaikki ovat tervetulleita ohjaamaasi toimintaan. Määrittele käyttämäsi termit, tai tarjoa kirjallisuutta aiheesta. Nuoret arastelevat joskus aiheesta keskustelemista jonkun loukkaamisen pelossa. Näytä heille esimerkkiä ja pidä keskustelu kaikille osapuolille turvallisena.

4. Puutu konfliktiin ja syrjintään

Kuinka puutut nuorten välisiin konflikteihin?

Sukupuoleltaan moninaiset nuoret kohtaavat arjessaan vertaisiaan enemmän väkivaltaa, kiusaamista ja syrjintää. Nuorten täytyy tietää, että he voivat osallistua ohjaamaasi toimintaan ilman fyysiseen, henkiseen tai sosiaaliseen turvallisuuteensa kohdistuvaa uhkaa. Jos ohjaamasi toiminnan periaatteissa on luvattu, että tämä on mahdollista, lunasta lupaus. Ennaltaehkäise konflikteja puuttumalla ennen tilanteen kärjistymistä. Kerro nuorille, että huomaat dynamiikan tuntuvan kummalliselta. Jos havaitset syrjintää, muista jälkihuolto! Puuttuminen ei lopu siihen, että syrjivä käytös loppuu. Pura tilanne syrjintää kohdanneen nuoren kanssa.

5. Huomioi yksilö, huomioi rakenteet

Kohtaatko jokaisen nuoren yksilönä? Ymmärrätkö, millaiset rakenteet vaikuttavat sukupuoleltaan moninaisiin yksilöihin? Hyväksytkö nuoren huomioimatta häntä?

Ohjaajan tärkeimpiin ominaisuuksiin kuuluu nuorten kohtaaminen niinä yksilöinä, joita he todella ovat. Muista, että yksilökin kuuluu ryhmiin ja rakenteisiin, jotka rajoittavat ja rikastavat hänen elämäänsä. Sukupuoleltaan moninainen nuori kantaa vähemmistötaakkaa, vaikka onkin ainutkertainen yksilö. Hänen elämänsä saattaa seurata eri näköistä polkua, kuin hänen vertaistensa. Oletko näistä poluista tietoinen?

Muista, että nuori ei näe hyväksyntääsi tai arvostustasi päältäpäin, jos et sanoita sitä. Muista myös, että hyväksyntä on vain ensimmäinen askel. Älä ohita hänen ulostuloaan sukupuoleltaan moninaisena vain siksi, että asia on sinulle ok. Nuori ei välttämättä hae hyväksyntää, vaan haluaa keskustella aiheesta. Uskalla tarttua asiaan: kysy, tarvitseeko hän tukea asian käsittelyyn.

Ota huomioon, että sukupuoleltaan moninaisten nuorten elämässä on sellaisia turvallisuusriskejä, jotka ovat muille nuorille harvinaisempia. Varmista nuorelta, että hänen huoltajiinsa voi olla yhteydessä, ennen kuin teet niin. Luota hänen arviointikykyynsä oman turvallisuutensa suhteen. Osalla nuorista ei ole elämässään turvallisia tiloja tai aikuisia. Tarjoa turvallinen tila ja aikuinen ohjaamassasi toiminnassa.

6. Älä oletta nuoresta, kollegasta tai itsestäsi

Oletatko huomaamattasi, että moninaisuus näyttää tietynlaiselta? Kuinka moninainen työyhteisösi on?

Oletusten tekeminen kuuluu niihin ihmisen perustoimintoihin, jotka nopeuttavat päättelyä ja reaktioita. Ole tietoinen olettamisen tarpeestasi, kun toimit nuorten kanssa. Sukupuolen moninaisuus ei aina näy päällepäin. Ennakoi sukupuoleltaan moninaisten nuorten tarpeita, vaikka et näkisi toiminnassasi yhtäkään.

Varo olettamasta asioita myöskään kollegoistasi! Ihmisillä on taipumus tehdä oletuksia muista omien piirteidensä perusteella. Oletko varma siitä, että käytätte moninaisuussanastoa samalla tavalla? Tiedätkö, mitä hän ajattelee sukupuolen moninaisuudesta toiminnassasi? Oletteko keskustelleet asiasta?

7. Kehity, kehitä

Milloin viimeksi päivitit tietouttasi sukupuolen moninaisuudesta?

Toimintaasi osallistuva nuori ei tiedä kaikkea sukupuolen moninaisuudesta. Et tiedä sinäkään, eikä kollegasi, eikä kukaan muukaan. Päivitä tietouttasi säännöllisin väliajoin. Keskustele kollegan kanssa, pyydä asiantuntijaa tekemään vierailu toimintaasi ja osallistu satunnaisesti niihinkin koulutuksiin, jotka tuntuvat olevan oman lähtötasosi alapuolella. Sanasto ja käytännöt kehittyvät. Älä anna niiden kehittyä ohitsesi!

Vieraile muuallakin, kuin oman alasi kohteissa! Sukupuolen moninaisuutta huomioi-
daan muuallakin, kuin nuorisotyön kentällä.

8. POHDINTA

Tässä luvussa tutkimusta käsitellään menneessä aikamuodossa. Pohdinnassa tarkastelen työn tavoitteiden täyttymistä, tulosten merkitystä alan kehittämiseksi, tulosten luotettavuutta sekä kiinnostavia havaintoja, jotka eivät sovi muihin työn lukuihin.

8.1 Kaikki ovat tänne tervetulleita

Tämä tutkimus onnistui hyvin tutkimuskysymykseen vastaamisessa rajoihinsa nähden. Tulosten pohjalta muodostamani johtopäätökset ja tulkinnat eivät olleet maata mullistavia, mutta se ei ollut tutkimuksen tavoite. Minulle riittää tutkimustulokseksi se, että ohjaajien huomiointikäytäntöjä on dokumentoitu ja koottu. Koska tarkoituksena ei ollut arvioida nuorisopalveluiden laatua tai todistaa, että jotkin käytännöt ovat toisia parempia, katson tämän tutkimuksen vastaavan tutkimuskysymyksiin riittävän hyvin.

Työhön käytettävissä oleva aika oli hyvin lyhyt, ja metodologisia mutkia oli vedettävä suoriksi. Aiheen rajauksen olisi voinut vetää vielä tiukemmaksi kysymyksenasettelulla, mikä olisi vapauttanut osan ajasta teoriaosuuden syventämiseen. Olen pettynyt siihen, kuinka monta aiheeseen liittyvää mielenkiintoista seikkaa minun oli pakko jättää tutkimuksen ulkopuolelle ajanpuutteen vuoksi. Toisaalta työn rajausta oli pääasiallinen tekijä, joka esti minua muun muassa tulkitsemaasta pidempään joitakin omasta mielestäni elintärkeitä huomiointikäytäntöjä.

8.2 Muuta mielenkiintoista

Mainitsin edellisen luvun koosteessa moninaisuuskysymyksiin tarttumiseen yhdeksi ohjaajan avainkäytännöistä. Tämä sikäli ilmeiseltä tuntuva seikka on vaikuttanut minusta kriittisen tärkeältä siitä lähtien, kun eräs ohjaaja mainitsi sen haastattelussaan. Kun nuori tuo moninaisuutensa ilmi, ohjaajan tulisi ottaa selville, tarvitseeko nuori tukea asian työstämisessä. Nuorelle oman moninaisuuden paljastaminen ei välttämättä ole pelkkä ilmoitusasia, vaikka aikuinen haluaisikin nähdä sen sellaisena. Ohjaajan hyväksyväkin reaktio voi olla vähättelevä, jos hän ei tunnista nuoren tarvetta keskustella moninaisuuteensa mahdollisesti liittyvistä vaikeuksista. Hästbacka ja Sirén (2017: 45) muistuttavat, että ammattilaisen hyväksyntä ei poista puutteita yhdenvertaisuuden toteutumisessa, eikä aihepiirin merkitystä voi ohittaa oman avoi-

muuden perusteella. Huomiointia ei ole se, että ammattilainen ohittaa nuoren moninaisuuden siksi, ettei pidä sitä itse merkityksellisenä. Sukupuolen ja seksuaalisuuden merkityksen pohtiminen tekee moninaisuuden näkyvämmäksi ja todellisemmaksi, joten kyse ei ole nuorelle toissijaisesta asiasta, josta ei kannata ”tehdä numeroa”, kuten Bahmani ja Honkasalo (2016: 44) asian ilmaisevat.

Ohjaajat toivat esiin mielenkiintoisia seikkoja, joista en ollut osannut kysyä osana sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomiointia. Erityisen tarpeellisenä pidin erään ohjaajan huomautusta siitä, että hänen ohjaamansa toiminta ei tule olemaan kaikille sukupuoleltaan moninaisille nuorille mielekästä tai kiinnostavaa, vaikka heidän tarpeensa olisikin huomioitu. Tämä huomio kytkeytyi mielessäni toisen haastateltavan toteamukseen, ettei kasvotusten juttelu yksilötyössä ole sopiva toimintamuoto kaikille nuorille. Hän mielti myös, kuinka nuoret kokevat hänen järjestämänsä vertaistuellisen ryhmätoiminnan toiminnallisuuden puutteen. Kaksi hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä työskentelevää vastaajaa totesi, että hyvistä tarkoituksiperistä ja huomioinnista huolimatta järjestetty toiminta ei tule olemaan kaikille mielekästä. Osa sukupuoleltaan moninaisista nuorista kokee avoimen yhteisötoiminnan tylsäksi, toivoo toiminnallista vertaistukea, tai pitää yksilökäyntejä kiusallisina.

Huomattava osa aineistosta käsitteli nuorten välisten konfliktien huomioimista. Sami Myllyniemen nuorisobarometri on todennut, että nuoret kokevat yleisemmin syrjinnän uhreille olevan tarjolla apua, kuin kokevat syrjintää ennaltaehkäisevät toimet tehokkaiksi (Myllyniemi 2014: 47). Tämä vaikuttaisi tavallaan tukevan haastateltavan ajatusta, jossa konfliktin selvittäminen on nuorelle tärkeä kasvun paikka, kun ohjaaja on mukana tukemassa. Toisaalta Bahmanin ja Honkasalon (2016: 19-20) käsittelevän tutkimuksen mukaan ennaltaehkäisevää työtä käyttävissä sukupuolisensitiivisissä toimipisteissä ilmenee vähemmän jännitteitä ja hierarkkisuutta nuorten välillä. Niiden asiakaskunta on myös moninaisempaa kuin sellaisten toimipisteiden, joissa klikkejä esiintyy. Tutkijat tarkoittavat ennaltaehkäisevällä työotteella tilassa tapahtuvan vuorovaikutuksen, nuorten välisten ryhmäsuhteiden ja valtasuhteiden muodostumisen ennaltaehkäisyn painottamista. On mahdollista, että Myllyniemen barometrin nuoret

eivät ole tietoisia kaikesta siitä työstä, jota syrjinnän ja konfliktien ennaltaehkäisemiseksi todellisuudessa tehdään. He voivat ajatella kaiken syrjinnän vastaisen työn olevan sanoitettu sellaiseksi.

8.2 Tutkimuksen arviointi

En lähtenyt tekemään tutkimusta suoranaisesti ennakkoluuloisena, mutta minulla oli epäilyksiä siitä, minkälaisia vastauksia saisin tiettyihin kysymyksiin. Osa tutkimuksen tuloksista haastoi ennakko-odotukseni. Olin yllättynyt siitä, että vaikka haastattelin vain kolmea sateenkaarevan nuorisotyön toimijaa, niiden käytäntöjen välillä oli konkreettisia eroja, jotka eivät liittyneet toimintamuotoihin. Esimerkkinä tästä eräs tila, josta ei löytynyt sateenkaarilippuja nuorten omasta toivomuksesta. Erityisen kiinnostunut olin siitä, millä eri tavoilla ohjaajien oli täytynyt varautua toiminnassa sattuviin konfliktitilanteisiin. Ohjaajista kaksi sanoitti tarkasti riitatilanteisiin liittyvät käytäntönsä, mutta kolmas totesi toiminnan nuorten olevan niin hyväkäyttöisiä, että puuttuminen on spekuloinnin tasolla. Olin myös yllättynyt siitä, että näinkin pienestä aineistosta oli löydettävissä viitteitä alalla vallitsevista ilmiöistä. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii kahden haastateltavan huomio, että homo- ja biseksuaalisia poikia ei juuri käy sateenkaarinuorille kohdennetuissa palveluissa. Tämä kiinnostava sivupolku ansaitsee oman opinnäytetyön, koska se oli oman tutkimukseni rajauksen ulkopuolella. Tutkimuksen rajaaminen oli vaikeaa, koska sekä taustakirjallisuudesta että aineistosta löytyi tulevien opinnäytetöiden aiheita.

Tein muiden haastattelujen ohella silti yhden asiantuntijahaastattelun sellaisen ammattilaisen kanssa, joka työskentelee sukupuoleltaan moninaisten nuorten erityiskysymysten kanssa, sillä arvelin hänen lausuntonsa tukevan kirjallisuutta. Tämä piti paikkansa ja selkeytti omaa ajatteluani, vaikka en päässytäkään hyödyntämään tätä haastattelua yhtä laajasti, kuin olin toivonut.

Huomasin tietyt kysymyksenasetteluni puutteet liian myöhään. Visuaalisilla elementeillä oli tärkeä merkitys moninaisuuden huomioimisessa kaikkien tutkimukseen osallistuneiden mielestä, allekirjoittanut ja asiantuntijahaastateltava mukaan lukien. Tästä huolimatta en kysynyt tilojen kiinteistä kalusteista, jotka voidaan nähdä tilaa sukupuolittavina väreistään ja muotoilustaan riippuen. Keksityin kysymyksissä irtaimistoon, kuten esitteisiin, kirjoihin ja kuviin. Irtaimistoakin olisi voinut käsitellä syvällisemmin kysymällä, millä tavoin se vaikuttaa toiminnan arkeen. Heinosen ja Jalosen Yhdenvertaisuussuunnittelun oppaassa (2018: 63) mainitaan, että Syrjinnästä vapaa alue -kyltistä tulisi käydä keskustelua, kun se tuodaan tilaan. Mikäli tilan syrjimättömyyden periaatetta ei sanoiteta, lopputuloksena voi olla vain kiva kyltti seinällä. Vaikka syrjimättömyyden sanoittamisesta tiloilla kertyi materiaalia, asiaan olisi pitänyt perehtyä enemmän. Kaikkeen ei voi varautua ennalta, mutta luulen, että kysymyksiin liittyvät ongelmat olisivat selvinneet perusteellisemmalla valmistautumisella.

Tein tutkimusprosessin aikana erään valinnan tutkimuksen eettisyyden ja tulosten luotettavuuden välillä. Sähköpostitse lähettämäni haastattelupyyntöön kuului lupaus siitä, että ketään työntekijää ei yksilöidä nimen tai ohjaajaa tarkemman tittelin perusteella. Eräs haastateltava suostui haastatteluun, mutta huomautti, että hänen organisaationsa koon vuoksi täyden anonymiteetin takaaminen on mahdotonta. Myönsin tämän, ja vein tutkimuksen anonymiteetin askelta pidemmälle. Päätin viitata ohjaajiin tuloksissa sateenkaarevan tai sukupuolisensitiivisen nuorisotyön työntekijöinä, ilman viittausta työnantajaan. Yhtäkään vastauksista ei siis voida yhdistää lausujaansa työnantajan perusteella. Tämä saattoi rajata tulosten luotettavuutta, sillä nuorisotoimijoiden väliset erot, kuten toiminnan arvot ja tavoitteet, saattavat vaikuttaa ohjaajien käyttämiin huomiointikeinoihin. Toisaalta nimettömyys saattoi antaa ohjaajille mahdollisuuden puhua vapaammin, mikä voi lisätä tulosten luotettavuutta.

8.3 Jatkoa ajatellen

Näin jälkikäteen ajatellen olen sitä mieltä, että tämä tutkimus olisi pitänyt tehdä kymmenen vuotta sitten. Tuolloin sukupuolen moninaisuuden näkyvyys oli paljon vähäisempää kuin nykyään, ja olisi vaatinut enemmän huomiota. Vaikka maailma ei ole muuttunut kymmenessä vuodessa yhdenvertaiseksi, olemme päässeet sellaiseen pisteeseen, jossa aiheen tutkiminen ei kohota monenkaan humanistin kulmakarvoja. Itse toivon sukupuoleltaan moninaisten ihmisten huomioon kehittyvän yhteiskunnan eri aloilla siihen pisteeseen, että aiheen tutkiminen muuttuu turhaksi. Vanhaa pedagogin maksiimia mukailen: tutki, kunnes tutkimuksesi muuttuu tarpeettomaksi.

Emme kuitenkaan ole vielä tässä pisteessä, ja aihe vaatii kipeästi jatkoselvittelyä. Vaikka aiheesta oli ajoittain vaikea saada otetta, siitä on tehty mielenkiintoista tutkimusta, jota soveltaa tulevaisuudessa. Hästbackan ja Sirénin (2017) tutkimus mielen-terveys- ja päihdepalveluissa työskentelevien asenteista ja huomointikeinoista oli merkittävä inspiiraatio tälle työlle, ja katson vastaavanlaiselle tutkimukselle olevan tilausta jokaisella alalla. Toivoisin voivani joskus toteuttaa tämän tutkimuksen uudestaan, mutta koko Suomen tasolle laajennettuna.

LÄHTEET

Alanko, Katarina 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Suom. Olavi Kaljunen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Anttonen, Erja 2017. Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Asiantuntijat: Suomen translaki reilusti jälkijunassa muihin Pohjoismaihin verrattuna 2017. Seta ry. Viitattu 20.11.2018. <https://seta.fi/2017/06/26/asiantuntijat-suomen-translaki-reilusti-jalkijunassa-muihin-pohjoismaihin-verrattuna/>

Bahmani, Airin & Honkasalo, Veronika 2016. Kulttuurisensitiivinen sukupuoli: monikulttuurinen sukupuolisensitiivinen työ setlementtiliikkeessä. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto.

Benner, Katie, Green, Erica L. & Pear, Robert 2018. 'Transgender' Could Be Defined Out of Existence Under Trump Administration. The New York Times. Viitattu 20.11.2018. <https://nyti.ms/2R9W1jB>

Eischer, Heli & Tuppurainen, Jonna 2009. Tyttöjen talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto.

Heinonen, Laura & Jalonen, Riikka 2018. Kaikki mukana? Yhdenvertaisuunnittelun opas nuorisotyöhön. Oulu: Koordinaatti.

HeSeta ry 2018. HeSeta ry. Viitattu 20.11.2018. <https://www.heseta.fi/heseta>

HeSetan sateenkaarierityinen nuorisotyö kasvaa ja kehittyy 2018. HeSeta ry. Viitattu 20.11.2018. <https://www.heseta.fi/sateenkaarierityinen-nuorisotyö2018>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hlbtqiq-sanasto 2018. Transtukipiste. Viitattu 20.11.2018. <http://transtukipiste.fi/hlbtqiq-sanasto/>

Honkasalo, Veronika & Salo, Aija 2014. Sateenkaarinuorten vapaa-aika ja yhdenvertaisuus. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus: Nuorisobarometri 2014. Nuorisotutkimusseura, sivut 143-152.

Hästbacka, Noora & Siren, Inka 2017. ”Ehkä ne on senkin takia ollu hiljaa” – Ammatilaisten valmiudet kohdata sateenkaarinuoria ja huomioida moninaisuutta päihde- ja mielenterveystyössä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 193, sarja: Kenttä

Ilonen, Milla 2009. "Ett' vois olla siellä missä ne muutkin": nuorisotyötä tekevien järjestöjen ja vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten käsityksiä ja kokemuksia yhdenvertaisesta nuorisotyöstä. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö - Allianssi.

- Intersukupuolisuus 2018. Transtukupiste. Viitattu 20.11.2018. <http://transtukupiste.fi/intersukupuolisuus/>
- Jaakkola, Tiina 2018. Kohtuulliset mukautukset yhdenvertaisuuden edistäjinä. Valmas. Viitattu 20.11.2018. <https://www.vamlas.fi/kohtuulliset-mukautukset-yhdenvertaisuuden-edistajina/>
- Juupaluoma, Johanna 2018. Muunsukupuolisten korjaushoidot keskeytettiin Helsingissä ja Tampereella – Sairaala perustee päätöstä näytön puutteella, Seta: tilanne on kestävä. Viitattu 20.11.2018. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005846553.htm>
- Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Kankkunen, Paula & Harinen, Päivi & Nivala, Elina & Tapio, Mari 2010. Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokemaa syrjintää Suomessa. Sisäasiainministeriön julkaisu, 36/2010.
- Karvinen, Marita 2016. Opitaan yhdessä! Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus: opas opettajille. Seta ry.
- Koulutusdiarja sukupuolisensitiivisyydestä 2015. Setlementtiliitto. Viitattu 20.11.2018. <https://www.setlementti.fi/@Bin/1176501/Koulutusdiarja+sukupuolisensitiivisyydest%C3%A4+%28englanniksi%29.pptx>
- Lehtonen, Jukka 2005. Heteroita oomme kaikki? Kasvatuksen heteroseksuaalinen normi. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo (toim.) Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Jyväskylä: Gummerus, sivut 62-86.
- Lehtonen, Jukka 2015. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus osana laaja-alaista seksuaalikasvatusta ja heteronormatiivisuuden purkamista. Teoksessa Bildjuschkin, Katriina (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, sivut 104-115.
- Lehtonen, Jukka 2018. Ei-heteroseksuaalisten poikien ja transnuorten kokemukset ja valinnat koulutuksessa. Teoksessa Kivijärvi, Antti & Huuki, Tuija & Lunabba, Harry (toim.) 2018. Poikatutkimus. Tampere: Vastapaino, sivut 121-145.
- Lämsä, Anna-Liisa & Takala, Sari 2009. Sosiaalisesti haavoitetun nuoren kohtaaminen ja kasvun tukeminen. Teoksessa Lämsä, Anna-Liisa (toim.) 2009. Mun on paha olla: näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, sivut 185-196.
- Muu, mikä? Sukupuolivähemmistönuorten visio 2020 2011.
- Myllyniemi, Sami 2014. Syrjintä ja syrjäytyminen. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus: Nuorisobarometri 2014. Nuorisotutkimusseura, sivut 29-52.
- Nuorisolaki 2016/1285. Annettu Helsingissä 21.12.2016.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.
- Pesonen, Tommi P. 2018. Haastattelu 18.10.2018. Haastattelijana Dan Muhonen.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. Tampereen yliopisto.

Sateenkaarierityiselle nuorisotyölle on tarvetta 2016. HeSeta ry. Viitattu 20.11.2018. <https://www.heseta.fi/sateenkaarierityiselle-nuorisotyolle-on-tarvetta>

Taavetti, Riikka 2015. "Olis siistiä, jos ei tarttis määritellä..." Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 81, sarja: Hybridit.

Tiihonen, Pihla 2017. Miksi intersukupuolisia saa pienenä silpoa, kysyy veitsin ja hormonein naiselliseksi muokattu Aksu. Kirkko ja kaupunki. Viitattu 20.11.2018. <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/miksi-intersukupuolisia-saa-pienena-silpoa-kysyy-veitsin-ja-hormonein-naiselliseksi-muokattu-aksu>

Toimintaa 2018. HeSeta ry. Viitattu 20.11.2018. <https://www.heseta.fi/nuoret/toimintaa>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko, suomi

Liite 2. Haastattelurunko, englanti

Liite 3. Terminologia-alustus, suomi

Liite 4. Terminologia-alustus, englanti

Liite 1. Haastattelurunko, suomi

JOHDANTO

1. Mitkä arvot ja periaatteet ohjaavat toimintaanne?
2. Määrittele toimintanne kohderyhmä/alakohderyhmä.
3. Käykö toiminnassanne sukupuoleltaan moninaisia nuoria?
4. Järjestetäänkö toiminnassanne erityistoimintaa, ryhmiä yms. sukupuoleltaan moninaisille nuorille?
5. Onko toiminnassanne sateenkaarityöhön perehtynyttä työntekijää?

1. TILAT JA TOIMINNOT

1. Järjestetäänkö toimintaanne varatulla tilalla jotain muuta toimintaa omanne lisäksi?
2. Onko tilallanne pukuhuonetta tai muuta yksityistä tilaa esim. pukeutumista tai meikkaamista varten?
3. Kuinka tilan vessat on sukupuolitettu?
4. Saavatko nuoret vetäytyä keskenään huoneisiin toiminnan aikana?
5. Onko tilallanne yhdenvertaisuutta käsittelevää materiaalia (lehtisiä, tauluja, julisteita, kirjoja)?
6. Onko tilalla selkeästi moninaisuuteen liittyviä esitteitä (Seta, Transtukupiste, Dreamwearclub yms.)?
7. Onko tilalla näkyviä sateenkaarilippuja tai muita sateenkaarikoristeita?
8. Onko tilalla ”Syrjinnästä vapaa alue”-kylttiä tai vastaavaa?
9. Onko tilalla kylttiä, lehtistä yms. moninaisuus-, ja identiteettisanastosta?
10. Missä säilytätte moninaisuuteen tai yhdenvertaisuuteen liittyviä esineitä?

2. NUOREN JA TYÖNTEKIJÄN VÄLINEN KESKUSTELUKULTTUURI

1. Voiko toimintaan osallistua valitsemallaan nimellä? Mitkä ovat poikkeukset tähän?
2. Voiko toimintaan ottaa mukaan tukihenkilön tai avustajan? Mitkä ovat poikkeukset tähän?
3. Kuinka nuoria tiedotetaan mukautuksista (nimettömyys, tukihenkilö jne.)?
4. Voiko työntekijöitä tavata kahdenkeskisesti? Missä asioissa? Miten?
5. Käyttävätkö osallistujanne muita nuorisopalveluja? Minkälaisia?

3. NUORISORYHMÄN KESKUSTELUKULTTUURI

1. Onko nuorten kanssa keskusteltu siitä, millä tavoilla sukupuolen moninaisuus voi näkyä toiminnassa?
2. Keskustelevatko nuoret sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä aiheista keskenään tai ohjaajien kanssa?
3. Oletteko puhuneet yhteisistä pelisäännöistä nuorten kesken ja dokumentoineet niitä?
4. Onko nuorille tarjolla tietoa siitä, millä tavoin heidän odotetaan kohtelevan muita nuoria?
5. Puuttuvatko ohjaajat kiistoihin ja erimielisyyksiin nuorten välillä? Miten?
6. Miten käytössääntöjen rikkomiseen puututaan?
7. Mitä seurauksia käytössääntöjen rikkomisella on nuorelle?
8. Kuinka nuorten välisiin syrjäntilanteisiin puututaan?
9. Voiko nuori osallistua toimintaan, jos hänen sukupuoli-identiteettinsä muuttuu merkittävästi? Entä jos hän aloittaa sukupuolenkorjausprosessin?
10. Oletteko yhteydessä nuorten huoltajiin?

4. VIESTINTÄ JA MARKKINOINTI

1. Kuinka nuoret ohjautuvat toimintaan?
2. Voivatko nuoret tulla toimintaanne kaveriporukkana?
3. Miten uudet osallistujat otetaan mukaan toimintaan?
4. Mille erityisryhmille toimintaa markkinoidaan? Miten? Miksi?
5. Onko olemassa jokin kanava tai kohderyhmä, jota ei tällä hetkellä tavoiteta markkinoinnissa, mutta joka olisi tärkeä tavoittaa?

5. TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

1. Kuinka toiminnan käytäntöjä kehitetään?
2. Käytetäänkö työssä reflektointia? Miten?
3. Kuinka toiminnan käytännöt dokumentoidaan?
4. Hyödynnetäänkö nuorten suoraa tai epäsuoraa palautetta toiminnan kehittämisessä? Miten?
5. Saavatko ohjaajat nuorilta palautetta omasta työstään?
6. Millä perusteella valikoitte toimintaan uusia aktiviteetteja?
7. Mitä toiminnan osia on kehitetty viimeisen vuoden aikana?
8. Mikä koulutustaustasi on?

9. Kuuluuko uuden työntekijän perehdytykseen sukupuolen moninaisuuden huomiointi? Miten?
10. Järjestetäänkö toimintanne työntekijöille koulutusta sukupuoleltaan moninaisten nuorten kohtaamiseen?
11. Kouluttavatko työntekijänne ammattilaisia? Mistä aihepiireistä?
12. Koetko, että tietämyksesi sukupuolen moninaisuudesta on tarpeeksi ajantasaista työnkuvaasi varten?
13. Keskustellaanko sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomioinnista työntekijöiden kesken?
14. Koetko, että työyhteisösi jäsenillä on sama määrä osaamista sukupuolen moninaisuudesta?
15. Kuinka kuvailisit työyhteisösi moninaisuutta?

LOPETUS

1. Mitä erityistarpeita tai haasteita sukupuoleltaan moninaisilla nuorilla on mielestäsi nuorisopalveluissa?
2. Mikä on nuoria ohjaaville tärkein taito tai käytäntö sukupuoleltaan moninaisten nuorten huomioimisessa?
3. Kuinka neuvoisit tuoretta ohjaajaa, jonka tavoitteena on tarjota palveluita tai toimintaa sukupuoleltaan moninaisille nuorille?
4. Arvioi omin sanoin valmiuttasi kohdata sukupuoleltaan moninaisia nuoria nuorisotoiminnassa.
5. Mitkä ovat mielestäsi oman toimintasi erityiset vahvuudet sukupuoleltaan moninaisten nuorten kohtaamisessa? Entä haasteet?

Liite 2. Haastattelurunko, englanti

INTRO

1. What values and principles govern your work?
2. Can you define the main focus group / minor focus groups of your work?
3. Do gender diverse youth take part in your activities?
4. Does your organisation provide focused activities, groups etc. for gender diverse youth?
5. Is there an employee who specialises in rainbow youth work at your youth space?

1. THE SPACE AND ACTIVITIES

1. Are other activities besides your own held at your premises? How is the space shared?
2. Is there a dressing room or other private space for e.g. dressing or applying make-up?
3. How are the bathrooms gendered at your premises?
4. Are the activity participants allowed to withdraw into rooms by themselves?
5. Is there material on equality at your premises (e.g. leaflets, pictures, posters, books)?
6. Are there leaflets unambiguously on gender diversity at your premises?
7. Are there visible rainbow flags or other rainbow ornaments at your premises?
8. Is there an anti-discrimination sign or the like on the premises?
9. Is there a sign, leaflet etc. on diversity and identity terminology?
10. Where do you keep items on diversity and equality?

2. CULTURE OF COMMUNICATION BETWEEN THE YOUNG PEOPLE AND EMPLOYEES

1. Is it possible to participate in your activities using one's chosen name? What are the exceptions to this?
2. Is it possible to take a support person along for your activities? What are the exceptions to this?
3. How is the existence of accommodations (anonymity, support person etc.) communicated to the participants?
4. Is it possible to meet employees privately? In which cases? How?
5. Are you aware of your participants using any other youth services?

3. CULTURE OF COMMUNICATION INSIDE YOUTH ACTIVITIES

1. Has there been discussion with the participants about the ways in which gender diversity can be visible during your activities?
2. Do the participants discuss gender diversity related topics among themselves or with employees?
3. Has there been a group discussion about shared rules of conduct? How were they documented?
4. Is information available for the participants about how they're expected to treat others?
5. Do the employees intervene in arguments or differences in opinion between participants? How?
6. When the rules of conduct are broken, what are the repercussions for the participant?
7. How is discrimination between participants intervened in?
8. Can a participant continue attending if their gender identity changes significantly? What if they seek gender affirming treatment?
9. Are you in contact with the participants' guardians?

4. COMMUNICATIONS AND MARKETING

1. How do the participants find your services?
2. Is it possible to start attending your activity as a group of friends?
3. How are new participants integrated into the activities?
4. Do you market your activity to focus groups? How? Why?
5. Is there a channel or focus group not reached by current marketing that you think is important to reach?

5. DEVELOPMENT

1. How are the service practices developed?
2. Do you use reflection in your work? How?
3. How do you document in-house or activity-related practices?
4. Is the participants' direct or indirect feedback used to develop the services? How?
5. Do the employees receive feedback on their own work from the participants?
6. On what basis do you choose new activities for your service? Does the gender of the participants affect the activities? How?

7. Which parts of the service have been developed during the past year?
8. What kind of education do you have?
9. Does the training of new employees include taking gender diversity into consideration? How?
10. Do the employees receive training on how to encounter gender diverse youth?
11. Do you train professionals? On which topics?
12. Do you consider your knowledge on gender diversity recent enough for your job description?
13. Do you talk about taking gender diverse youth into consideration among employees?
14. Do you feel like the members of your work community have equal knowledge on gender diversity?
15. How would you describe the diversity or your work community?

OUTRO

1. What special needs or challenges do you think gender diverse youth have in youth services?
2. For someone who works with young people, what is the most important skill or practice in taking gender diverse youth into account?
3. How would you advise a new youth worker who intends to offer services or activities to gender diverse youth?
4. Assess, in your words, your capability to encounter gender diverse youth in youth activity.
5. What do you think are the particular strengths of your own activity in encountering gender diverse youth? What about the particular challenges?

Liite 3. Terminologia-alustus, suomi

TERMINOLOGIA-ALUSTUS

Kuinka ymmärrät termin ”sukupuolisensitiivisyys”?

Tämän opinnäytetyön kontekstissa sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan herkkyyttä ymmärtää sukupuolen merkitys sekä yhden henkilön elämässä että laajemmassa mittakaavassa. Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu myös pyrkimys olla toisintamatta sukupuolittuneita käytäntöjä kyseenalaistamatta niitä.

Mikä on mielestäsi sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tarkoitus?

Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tarkoitus on tukea nuoria kasvussa sukupuolensa edustajiksi riippumatta henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai siitä, kuinka hyvin he täyttävät perinteisten sukupuoliroolien vaatimukset. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tarkoituksena on tarjota työkaluja tähän kehitykseen, jotta sukupuoli olisi nuorelle voimavara.

Kuinka ymmärrät termin ”sukupuolen moninaisuus”?

Tässä tutkimuksessa sukupuolen moninaisuus ymmärretään kaikkien sukupuolen kokemisen ja ilmaisun tapojen kirjona. Sukupuolen moninaisuutta ilmenee kaikissa kulttuureissa, mutta sen näkyvyys ja hyväksyttävyyys vaihtelee. Kaikki ihmiset ovat osa sukupuolen moninaisuutta omalla kokemuksellaan ja itseilmaisullaan, mutta sukupuolivähemmistöjä, kuten transihmisiä, voidaan pitää hyvin näkyvänä osana sitä ihmisoikeusliikkeensä vuoksi.

Millainen on sukupuoleltaan moninainen nuori?

Tässä tutkimuksessa sukupuoleltaan moninaiselle nuorelle on asetettu seuraavat määreet.

Sukupuoleltaan moninaisella nuorella tarkoitetaan tutkimuksessa nuorta, joka

- a) *määrittelee kuuluvansa johonkin sukupuolivähemmistöön,*
- b) *tiedetään transtaustaiseksi tai intersukupuoliseksi, tai*
- c) *ilmaisee sukupuoltaan näkyvästi tai kuuluvasti sellaisin tavoin, jotka katsotaan yleisesti epätyypilliseksi hänen syntymässä määritellylle sukupuolelleen.*

Huomioi, ettei määritelmä voi ottaa kaikkea todellisuudessa esiintyvää moninaisuutta huomioon. Määritelmä on rajattu koskemaan sellaista moninaisuutta, jonka työntekijä kykenee havaitsemaan nuoren puheen, itseilmaisun tai käytöksen perusteella.

Liite 4. Terminologia-alustus, englanti

TERMINOLOGY INTRO

How do you understand the term “gender sensitive”?

In the context of this thesis gender sensitivity is seen as a sensitivity to understand the meaning of gender in the life of an individual and on a larger scale. Gender sensitivity also includes the effort to not copy gendered practices without questioning them.

What do you think is the goal of gender sensitive youth work?

The purpose of gender sensitive youth work is to support young people in their growth into members of their own gender regardless of personal attributes or how well they meet the requirements of traditional gender roles. The purpose of gender sensitive youth work is to offer tools for this growth to ensure that gender is an asset for young people.

How do you understand the term “gender diversity”?

In this thesis gender diversity is seen as a spectrum of all the ways of experiencing and expressing gender. Gender diversity appears in all cultures, but its visibility and acceptability vary. All people are a part gender diversity with their own experiences and self-expression, but gender minorities, such as transpeople, can be seen as a very visible part of it because of their human rights movement.

What is a gender diverse young person like?

In this thesis a gender sensitive youth has been assigned the following attributes.

A gender diverse youth, in the context of this study, is a young person who

- a) Identifies as a member of a gender minority,*
- b) Is known to be of trans background or intersex, or*
- c) Expresses their gender visibly or audibly in ways that are generally seen as incongruous with their gender assigned at birth.*

Note that this definition cannot take all existing diversity into account. The definition has been limited to refer to diversity that can be observed by a youth worker based on the person’s speech, self-expression or behaviour.